

Využití odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku v rodině

Roman Nevařil

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Roman Nevařil**
Osobní číslo: **H12246**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Využití odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy dětí předškolního věku, využívání odměn a trestů v rodině.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocování získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.

Praha: Grada, 2007. 272s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOPŘIVA, P. a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2007. 286s. ISBN 80-247-12-84-9.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie.3.vyd. Praha: Grada, 1998. 344s. ISBN 80-7169-195-X.

MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém. 6. vyd. Praha: Portál, 2007. 109s. ISBN 978-80-7367-270-6.

MERTIN, V. Výchova bez trestů. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 124s. ISBN 978-80-7478-028-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eliška Suchánková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- o odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- o beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- o na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- o pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- o elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- o na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2015

..... Roman Nevžil

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějiho projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Využití odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku v rodině“ se věnuje odměnám a trestům v rodinné výchově. Zjišťuje, jakým způsobem rodiče využívají odměny a tresty. V teoretické části jsou popsány odměny a tresty, jejich druhy a důvody trestání. Následuje objasnění výchovy, výchovných stylů a převzetí výchovy z původní rodiny. Je zakončena popisem vývojového období předškolního věku. Praktická část prezentuje výsledky výzkumu, který byl realizován pomocí dotazníků. Zjišťuje jaké odměny a tresty jsou ve výchově nejužívanější, a jak si je výchova podobná s výchovou předešlé generace.

Klíčová slova: odměna, trest, předškolní věk, výchova, rodina

ABSTRACT

This bachelor's thesis titled "The application of rewards and punishments in the upbringing of preschool-aged children in the family" deals with rewards and punishments in family upbringing. It identifies the ways parents utilise rewards and punishments. The theoretical part describes rewards and punishments, their forms and reasons for punishment. This is followed by the clarification of upbringing, upbringing styles and the adoption of upbringing practices from the original family. It concludes with a description of the preschool-age developmental period. The practical part presents the results of research that was carried out by means of questionnaires. It identifies the forms of rewards and punishments utilised in upbringing most frequently and the similarities with the upbringing practices of the preceding generation.

Keywords: reward, punishment, preschool aged, education, family

Děkuji paní Mgr. Elišce Suchánkové, Ph.D. za vedení a cenné rady v průběhu zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Výchova je největší a nejtěžší problém, který je možno člověku uložit

Immanuel Kant

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝCHOVA DĚTÍ V RODINĚ	13
1.1 RODINA	13
1.1.1 Problémy současné rodiny.....	14
1.2 VÝCHOVA	15
1.3 VÝCHOVNÉ STYL.....	16
1.3.1 Autoritativní styl výchovy.....	17
1.3.2 Liberální styl výchovy	18
1.3.3 Demokratický výchovný styl.....	18
1.3.4 Další výchovné styly	19
1.4 PŘEVZATÝ STYL VÝCHOVY	20
2 ODMĚNY A TRESTY VE VÝCHOVĚ	22
2.1 DEFINICE ODMĚNY	22
2.2 DRUHY ODMĚN.....	23
2.2.1 Psychické odměny.....	23
2.2.2 Fyzické odměny.....	24
2.2.3 Umožnění činnosti nebo zážitků	25
2.3 DEFINICE TRESTU	26
2.4 DRUHY TRESTŮ	26
2.4.1 Fyzické tresty.....	27
2.4.2 Psychické tresty	29
2.4.3 Zákaz oblíbené činnosti, přinucení k neoblíbené činnosti	29
2.5 DŮSLEDKY TRESTÁNÍ Z VÝZKUMŮ.....	30
2.1 RIZIKA ODMĚN A TRESTŮ.....	31
2.2 ALTERNATIVY K UŽÍVÁNÍ ODMĚN A TRESTŮ	32
3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK	34
3.1 VÝVOJ ZÁKLADNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ	35
3.2 KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	35
3.3 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	39

4.1	VÝZKUMNÉ CÍLE.....	39
4.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
4.3	POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	39
4.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	40
4.5	METODY VÝZKUMU	41
5	VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	42
5.1	IDENTIFIKAČNÍ ČÁST	42
5.1.1	Pohlaví respondentů	42
5.1.2	Věk respondentů.....	43
5.1.3	Vzdělání respondentů.....	43
5.2	VYUŽÍVÁNÍ ODMĚNY	44
5.3	VYUŽÍVÁNÍ TRESTŮ	54
5.4	PŘEJATÝ STYL VÝCHOVY	64
6	VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH PROBLÉMŮ	71
	ZÁVĚR	74
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
	SEZNAM GRAFŮ	79
	SEZNAM TABULEK.....	81
	SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Výchova dětí není vůbec jednoduchá. Je to proces, při kterém záměrně ovlivňujeme chování našich dětí. Děti se tak často stávají naším obrazem, aniž si to uvědomujeme. Obzvláště v období předškolního věku dochází k zásadnímu formování osobnosti dítěte, které se stává základem pro jeho další život. Rodiče jsou zodpovědní za to, jaký člověk z dítěte vyroste. Pokud je správně rozvinuto sebevědomí a sebepojetí, má dítě velkou šanci, že z něj vyroste sebevědomý člověk znající svou hodnotu. Právě tuto oblast osobnosti můžeme zásadním způsobem ovlivnit užívanými odměnami a tresty. Proto je třeba, s těmito prostředky výchovy zacházet velmi obezřetně.

Odměny a tresty jsou nejstarší používaný výchovný prostředek, ale v poslední době se dosti ustupuje od užívání hlavně fyzických trestů. Ty jsou považovány za nevhodný výchovný prostředek. Již 27 evropských zemí výslovně zakázalo ve svých zákonech fyzické trestání dětí jak v rodinách, tak v institucích. Rada Evropy Evropské unie se snaží zákonným zrušením tělesných trestů snížit fyzické týrání dětí na minimum a zvýšit tak jejich ochranu. Česká republika je jednou z posledních zemí v Evropské unii, která ještě tento zákon nemá, za což je dlouhodobě kritizována. Průzkumy veřejného mínění však jednoznačně ukazují, že naše společnost pro tak zásadní rozhodnutí ještě nedozrála. Existují samozřejmě i mnohé alternativní prostředky výchovy, které se odměnám a trestům ve výchově vyhýbají. Tyto alternativy mohou být například respektující a partnerský přístup k dítěti. Zmíněné alternativní metody se však prosazují jen pozvolna. Způsob takové výchovy vyžaduje trpělivost a velkou úroveň sebeovládání. V naší společnosti se k těmto alternativním způsobům uchýlila jen menší část rodičů. K těmto prostředkům výchovy naše společnost zatím nedozrála.

Věnovat se bakalářské práci s tématem „Využití odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku v rodině“ mě vede osobní zájem. Problematika užívání odměn a trestů při výchově dítěte v rodině se mě úzce dotýká, protože já sám jsem rodičem dítěte předškolního věku. Tyto výchovné prostředky také používám a zajímá mne, jak se k těmto tradičním výchovným prostředkům staví jiní rodiče. Mimo to chci také zjistit, zda rodiče současné generace užívají více odměňování, než tomu bylo v minulosti, kdy se hojně používalo při výchově dětí trestů.

Teoretická část definuje základní pojmy, jako je odměna, trest, rodina, výchova a předškolní věk. Praktická část vytyčuje základní a dílčí cíle výzkumu, na základě kterých je sesta-

ven dotazník pro rodiče. Výsledky výzkumu mají za úkol zjistit, jaké nejčastější druhy odměn a trestů rodiče při výchově využívají, jaký je jejich názor na používání těchto výchovných prostředků a zda byli i oni sami vychováni podobně. Zjištěné výsledky odpovídají na vytyčené cíle. V závěru práce jsou zjištěné poznatky shrnuty.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA DĚTÍ V RODINĚ

Největší vliv na předškolní děti má právě rodina, ve které vyrůstá. Proto ve své práci charakterizují rodinu, výchovu a možné užívané výchovné styly. Také se zmiňují o převzatém stylu výchovy z generace na generaci.

1.1 Rodina

Definice rodiny podle pedagogického slovníku zní „Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří další emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti.“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 211)

Základní společenskou jednotkou ve všech lidských společnostech je rodina, která je tvořena z manželského páru a jejich přímých potomků. Může se také nazývat malá rodina nebo nukleární rodina. Tato rodina plní základní funkce, které jsou reprodukční, hospodářské, emocionální, socializační. Rodina má za úkol plození nové generace. Taktéž v každé rodině se musí hospodařit, vést domácnost. V dnešní době je rodina hlavně spotřební jednotkou, takže funkce vyrábět je značně oslabena. Dále rodina musí svým členům přinášet emoční uspokojení. Rodiče učí své děti základním způsobům společenského chování a začleňují je rozhodujícím způsobem do společnosti. V případě onemocnění některého člena rodiny vystupuje do popředí funkce sociálně podpůrná. Jestliže rodina tyto funkce neplní dokonale či zcela nedostatečně, pak se jedná o rodinu problémovou či dysfunkční. (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 171-172)

Líbí se mi tato stručná, ale výstižná definice rodiny: „Rodinou se zpravidla rozumí malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností.“ (Střelec, 2011, s. 109)

Rodinu můžeme také rozdělit podle počtu generací, které žijí pohromadě. Z tohoto hlediska pak rozlišujeme:

- rodinu základní - ve které žijí otec, matka a jejich děti. Jedná se o základní společenskou jednotku

- rodinu rozšířenou - ta navíc zahrnuje širší příbuzenstvo, jako jsou prarodiče, tety, strýce a další příbuzné
- rodinu orientační - jedná se o původní rodinu, do které se člověk narodil
- rodinu reprodukující se - tento typ rodiny vzniká vstupem jedince do manželství. (Střelec, 2011, s. 109)

„Rodina je instituce, kterou formuje civilizace, kultura i společnost. Tradiční slogan, že rodina je základem společnosti, má v každé společnosti jiný význam. Ve všech známých společnostech je rodina hlavním činitelem socializace čili tvorby společnosti z nedospělých jedinců. K tomu se druží další funkce.“ (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 11)

1.1.1 Problémy současné rodiny

V současné době však funkce rodiny slábnou. Poslední dvě století se v mnoha směrech jednotlivě nadřazují nad rodinou. Je to dáno množstvím příležitostí, které se lidem nabízí. Jako příklad můžeme uvést práci, která se pro mnohé lidi stává důležitější než rodina. Poskytuje jim větší možnost seberealizace. Práce se tak vlastně stává významnou konkurentkou rodiny a velká část populace v ní vidí přístav bezpečí stejně, jako viděli lidé před průmyslovou revolucí v univerzální rodině. V současnosti by bylo vhodné v našem typu společnosti hovořit o rodině spíše ve smyslu rodinného soužití lidí. To, co je poutem mezi lidmi, kteří spolu žijí, je citová vazba. Dnešní doba umožňuje dokonce soužití i lidem stejného pohlaví. Tradiční pojem rodina tak získává široký a značně neostrý význam. Původní komplex funkcí rodiny se zcela mění. V dnešní době má rodina v západní civilizaci zejména tyto funkce:

- podporování socializace-vychovávání dětí
- vztahovou podporu dospělých lidí
- ekonomickou podporu všech členů

V prvních dvou funkcích zřejmě nebude rodina nahraditelná nikdy. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 12-14)

Zvláště ve 20. století přešla rodina od typu patriarchální rodiny, která se vyznačovala přísnou autoritou a vládou otce, k demokratické partnerské rodině, s relativní rovnoprávností mužů a žen, popřípadě i dětí. Přísná patriarchální rodina potlačovala samostatnost a kreati-

vitu dětí, které se buď staly závislé na autoritě, nebo naopak jakoukoliv autoritu odmítaly či mohly odmítat společenské normy obecně. Tyto obtíže nová demokratická rodina nemá, ale bojuje s nově vzniklými problémy. Žena je zaměstnána, je tedy ekonomicky nezávislá, ale stále na ní leží povinnosti v podobě domácích prací a péči o děti. Vznikají otázky, co dětem povolit a co jim zakázat. Rozpadá se tradiční velká vícegenerační rodina, kdy členům domácnosti sice chybělo potřebné soukromí, ale na druhou stranu se mohl jiný člen rodiny, stát kompenzující osobou a tak vyvážit nedostatek ve výchově a zastoupit některého z rodičů. V moderní rodině roste počet rozvodů a s nimi jsou spjaty problémy ve vývoji dětí. V dnešní době se také rodí děti podstatně starším rodičům, než tomu bývalo dříve. Vývoj dítěte se staršími rodiči může být ztížen a to protože se rodiče zbytečně o své dítě obávají a mají k němu větší ochranný postoj, nebo naopak mohou být až příliš přísní a pro mentalitu dětí již nemají pochopení. Tyto a mnoha dalších problémů tvoří tzv. krizi současné rodiny. (Čáp a Mareš, 2007, s. 61-62)

1.2 Výchova

Ojedinelé vydání o výchově dětí předškolního věku sepsal Jan Amos Komenský, kde ve svém díle poskytuje rady vychovatelům tedy hlavně matkám, jak vychovávat své děti. Líbí se mi, že již tehdy věděl, že rodiče jsou pro děti příkladem. Radí první děti poučit, jak se mají chovat, vysvětlit jim, co dělaly špatně, pokud zlobily. Ale také uvádí, že příliš malé děti složitěmu vysvětlování ještě nerozumí. Takže se i po vysvětlení může stále chovat stejně špatně, pak je dobré jako první dítě rozumně napomenout, okřiknout, ale jakmile je slovně potrestáno, tak ho posléze opět poučit a vysvětlit, co dělalo dítě špatně. Jestliže toto také nepomůže ke správnému chování, pak Komenský již přistupuje na fyzický trest jako je plácnutí, plesknutí i s použitím nástroje například uvádí metličku. Chce, aby si toto dítě již zapamatovalo a příště bylo pozornější. (Komenský, 2007, s. 69)

Také Komenský (2007, s. 70) napomíná rodiče, kteří jsou ve své výchově příliš volní a nechávají své děti vyrůstat bez disciplíny. Tyto rodiče považuje za hloupé a nazývá je nerozumnými dětmi. Podle Komenského si za neposlušné děti mohou rodiče sami díky svojí příliš volné výchově. Rodiče si skrz zlobivé děti neodpočinou a mají s nimi jen trápení. K tomu, aby dítě bylo poslušné, se přiklání k trestání: „dítě, by anjelem bylo, metly však potřebuje.“ (Komenský, 2007, s. 71)

„Běžně se výchova chápe jako záměrné působení rodičů, učitelů, vychovatelů a výchovných institucí na vychovávané, především na děti a mládež. Rozumí se tím působení *záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému cíli* – rozvinout v dítěti určité vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace. Je to působení určitých *výchovných prostředků a metod*, založených na zkušenostech, tradici, popřípadě i na vědeckých poznatcích.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 247)

Pedagogický slovník uvádí výchovu jako „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejich vývoji.“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 286)

Děti mají stejné základní potřeby jako dospělí, chtějí být respektovány, touží po empatii a lásce svých blízkých. Pokud rodič bude dítěti naslouchat, dítě bude moci projevat své emoce beze strachu a také se naučí naslouchat druhým. Ale výchova musí být plná lásky a empatie, která dělá vztah snadnější a uvolněnější. (Gueguenová, 2014, s. 41)

Dospělý hraje roli průvodce, který ukazuje dítěti cestu ke šťastnému a důstojnému životu. Výchova, která je založena na strachu a násilí, vede u dítěte ke stavu nejistoty, pochybnostem o sobě samém a ztrátě sebevědomí. (Gueguenová, 2014, s. 207)

1.3 Výchovné styly

„Termín způsob výchovy, popřípadě výchovný styl, vyčleňuje z vysoce složitého souboru výchovných procesů klíčové momenty: zejména emoční vztahy dospělých a dětí, jejich způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Projevuje se též volbou výchovných prostředků a způsobem reagování dítěte na ně.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 303)

Způsob výchovy se v historii postupně vyvíjel a s tím i výchovné styly. Zajímavé ohlédnutí do dob minulých uskutečnil Langmeier (In Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 94 – 95). Prostudoval 91 příruček o výchově dětí, které jsou uloženy v pražské univerzitní knihovně z let 1855-1960. Takto získal velmi zajímavé poznatky. Autory těchto publikací byli do první světové války duchovní. Mezi světovými válkami psali o výchově zejména lékaři a po skončení druhé světové války se prosadili psychologové. Duchovní autoři prosazovali autoritativní styl výchovy. Zdůrazňovali zejména mravnost a přestupky proti ní. Dítě mělo být poslušné a ukázněné od raného věku. Hierarchie v rodině byla jasně dána a na jejím

vrcholu byl otec. Chyby dítěte měly být nesmlouvavě trestány a děti si neměly zvykat na požitky. Samozřejmostí bylo vykání rodičům. S laskavostí a city se to nemělo přehánět. Po této etapě začali lékaři prosazovat hlediska medicínská. Podle nich je dítě nepopsaná tabule a z toho důvodu má začít výchova co nejdříve. Je doporučována pravidelnost. Dítě má být krmeno ve stejném čase. O jeho nadání se není potřeba příliš starat. Zdravé dítě si prý najde podněty samo. Když se dítě křikem něčeho nevhodného dožaduje, nemá se mu ustupovat. Ještě ani v této době se mazlení nedoporučuje. V tomto období je kladen důraz k nejdřívejšímu naučení toaletním návykům. Zhruba po skončení druhé světové války už psychologové například u zmiňovaných toaletních návyků nejsou tak přísní a doporučují s nimi začít až po dovršení prvního roku. Konečně se již objevují zmínky o laskavém a citlivém zacházení s dítětem. Má mu být umožněno experimentování, aby byl uspokojen výzkumný pud dítěte. Rodina má být harmonická s dobrým vztahem dítěte k rodičům. Rodiče se mají o dítě více zajímat a být také shovívaví. U zmiňovaných posledních dvou období se již nedoporučuje příliš velké fyzické trestání. Dítěti se má spíše domlouvat a vysvětlovat a nevytvoucovat si kázeň silou. V této oblasti platí stejná doporučení i v současné době. Fyzické trestání je dnes považováno v mnohých zemích za absolutně nepřijatelné. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 94-95)

Výchova není tak jednoduchá, nelze jednoznačně říci, že přísná výchova je špatná a volná výchova je ta dobrá. „Dříve dělaly všechno špatně děti a nikdy neměly pravdu, dnes zase za všechno mohou rodiče, jsou vždycky vinni. Ale to není pravda, to by bylo vše příliš jednoduché!“ (Hassová, 1991, s. 24)

1.3.1 Autoritativní styl výchovy

Při tomto stylu rodič rozkazuje, hrozí a trestá, málo se zajímá o přání a potřeby dítěte. Má pro ně minimum porozumění. (Čáp a Mareš, 2007, s. 304)

Autoritativní styl výchovy je osvědčený, ale v dnešní době se dá říci, že je již zastaralý. Je nazýván starými dobrými časy. Platí pro něho pravidlo, že rodiče mají vždy pravdu a zaslouží si úctu. Děti musí slepě poslouchat a nesmí odmlouvat. Děti se nesmí samy rozhodovat. Jejich vůle se často láme výpraskem. Při výchově je nutná přísnost, proto aby z dítěte vyrostl slušný člověk. (Haasové, 1991, s. 21)

Rodič bude využívat v tomto případě rozhodně více trestů ve všech podobách než jakýkoliv odměn. A často byl i takto vychováván i on sám jako dítě, proto nevidí v této výchově

nic špatného. Autoritativní výchova dítě jen kritizuje a tím přispívá k jeho nejistotě a nesamostatnosti.

1.3.2 Liberální styl výchovy

Rodič řídí děti málo nebo vůbec ne. Své požadavky na děti neklade přímo, požadavky nekontroluje a ani nevyžaduje jejich důsledné plnění. (Čáp a Mareš, 2007, s. 304)

Haasová (1991, s. 21) tento styl nazývá „antiautoritativní“ a jedná se o výchovu měkkou, která nechává všemu volný průběh. Dítě si při této výchově může dělat, co chce.

Rodiče naprosto odmítají jakoukoliv formu trestání. Konflikty a dětské vzdory řeší optimisticky s láskou a úsměvem.

1.3.3 Demokratický výchovný styl

Rodič dává méně příkazů a podporuje iniciativu, na děti působí svým příkladem než tresty a zákazy. (Čáp a Mareš, 2007, s. 304)

Rodič dítě povzbuzuje, aby získalo odvahu a bylo samo sebou. Všechno, co dítě samo vytvoří, postaví, namaluje, si zaslouží uznání od dospělého. Výrobky si mohou například vystavit na stěnu. Tímto postojem v dítěti probouzí radost z vlastní práce a dodáváme jim i sebedůvěru. Rodič umí projevit uznání i v případě, že dítě nemá vždy dobré výsledky. Umí si najít například na špatném vysvědčení nejprve ty dobré známky, za které je dítě nejprve pochváleno a pak teprve hodnotí, či kritizuje špatné známky, o kterých ale i samo dítě ví, že je třeba na tomto přidat. (Haasová, 1991, s. 34)

Dle mého názoru se v dnešní době autoritativní styl výchovy snaží spousta rodičů již nepoužívat. Což je jistě dáno mediálním tlakem. Také tělesné trestání je ve spoustě zemí bráno až jako týrání dítěte a slepé poslouchání autority již také mnozí rodiče od svých dětí nevyžaduje. Liberální styl výchovy působí až nezájmem o dítě. Naproti zmiňovaným stylům výchovy je demokratický styl výchovy jistě nejvhodnější, protože rodič netrestá, ale vysvětluje a je sám pro dítě příkladem. Rodič a dítě jsou v postavení jako partneři, přátelé.

1.3.4 Další výchovné styly

Možností, jak vychovávat děti, je opravdu mnoho. Mnoho dalších autorů popisuje další styly výchovy, které mohou být členitější, než jsou základní tři výše zmiňované.

Jean Illsleyová – Clarkeová (Biddulph, 2006, s. 121) popisuje pět druhů výchovy. Jedná se o výchovu, která může být vzájemně provázaná a rodič může užívat i více druhů ve své výchově. Je důležité uvědomit si své chyby ve výchově a snažit se jim předcházet.

- Zraňující styl – rodič dítě okřikuje a dává dítěti najevo, že je mu spíše na obtíž, je mu jedno, jak se dítě cítí, nezáleží mu na něm. Takový rodič byl sám v dětství zanedbáván, a proto potřebuje dlouhodobou podporu a péči, aby se sám citově naplnil a pak byl schopen pečovat o dítě s větší láskou.
- Styl kladoucí podmínky – rodič dítěti vyhrožuje a klade mu podmínky. Dítě musí požadavky na něj kladené plnit, jinak nedosáhne k uspokojení svých potřeb. Takový rodič má své dítě rád, tzv. jen když si to zaslouží. Rodiče užívající tohoto stylu jsou perfekcionistačtí, citově chladní a mají vysoké nároky na sebe i okolí. A stejný názor a postoj předává i svému dítěti. Takto vychovávané dítě může být posedlé výkonem, může se u něj projevit anorexie a má problémy s vytvářením blízkých vztahů. Tito rodiče by se měli naučit radovat ze života, naučit se, že je láska zadarmo a že si ji člověk nemusí zasloužit.
- Přehnaně pečující styl – rodič má nutkavou potřebu o dítě pečovat. Příliš ho svazuje svojí ochrannou láskou, která vede dítě k nesamostatnosti a nevytvoření si svého jasného sebepojetí. Sám rodič byl v dětství zahrnut takovouto láskou a je tím pádem bez sebepojetí, proto si ho musí nutně vytvořit a tím uspokojit své emocionální potřeby.
- Zanedbávající styl – rodiče se o dítě starají, dbají o to, aby bylo dobře najedeno, oblečeno, ale jinak se o něj více nezajímají. Dítě je odkázané jen na sebe. Dítě se dokáže samo rozvíjet, ale může z něho vyrůst osamělý člověk s pocitem zklamání a hněvu. Dítě se může snažit upoutávat na sebe pozornost i pomocí konfliktů.
- Asertivně pečující styl – rodič nabízí dítěti jistotu, bezpečí a lásku, záleží mu na něm a na jeho pocitech. Dítě se učí být soběstačné, protože rodič je ochoten dítěti

pomoci a projevit mu lásku, ale netlačí na něj. Rodič dítěti důvěřuje. Jedná se o nejvhodnější styl výchovy.

1.4 Převzatý styl výchovy

Bylo by dobré vrátit se ve svých myšlenkách zpět do svého dětství, i když to nemusí být vždy snadné nebo příjemné. Dospělý by si měl uvědomit, jak se k němu v jeho dětství chovali v rodině, v mateřské škole, ve škole. Zda byl vychováván, tak jak si přál, zda mu jeho rodiče naslouchali, jak ho vychovávali, byl jejich přístup příliš tvrdý nebo přátelský? Pokud si dospělý uvědomí, jaké měl vlastní dětství, pak to může pomoci i k lepšímu porozumění a zaujetí vhodnějšího postoje k vlastním dětem. (Gueguenová, 2014, s. 41)

Ti rodiče, kteří byli příliš přísně vychovávaní, sami v žádném případě nechtějí své děti vychovávat podle vlastní zkušenosti z dětství. Chtějí, aby jejich děti byly šťastnější, než byli oni. Chtějí je volně rozvíjet. (Haasová, 1991, s. 23)

Opačný názor má Gueguenová, která tvrdí, že přísná výchova se předává z generace na generaci. Rodiče přísnou výchovu, kterou si sami prožili, berou za normální a dále ji používají na svých dětech. Proto takový řetězec násilí, který se udržuje a předává skrze návyky a zlehčovaného výchovného násilí, je třeba přerušit. Také způsob výchovy se dále odráží v samotné hře dětí s ostatními dětmi. Dospělí, kteří děti ponižují a bijí, jsou silnými negativními vzory a přenášejí na děti agresi. Naproti tomu děti, které neznají autoritářský styl výchovy, si nehrají s druhými dětmi agresivním způsobem. (Gueguenová, 2014, s. 209)

Rodiče přirozeně přebírají výchovný model z původní rodiny. Nejsilnější přenos je z matky na dceru. V přenosu ale může docházet k několika úskalím. První úskalí Jungwirthová nazývá osobním. To znamená, že může docházet k výrazným odlišnostem ve výchově v rodině matky a v rodině otce. Pak je důležité z každého modelu výchovy něco vybrat a dohodnout se. Právě v tomto případě, pokud se rodiče nedohodnou na jednotné výchově, může docházet k rodičovským hádkám. Druhé úskalí pojmenovala autorka jako společenské. Dříve bylo možné vychovávat stejným způsobem několik generací, ale toto je dnes již skoro nemožné. Co bylo v dobách našeho dětství běžné, nemusí dnes platit. Není vhodné používat stejnou formu výchovy pro současnou generaci dětí. (Jungwirthová, 2009, s. 167 - 170)

Dále Jungwirthová tvrdí, že všichni máme rodičovské ideály, které se snažíme uplatnit ve svém vlastním rodičovství. Mohou to být společní přátelé, kteří mají podobný výchovný přístup jako my, pedagogové nebo jiné authority. Rodiče si pro rady ve výchově mohou zajít i do různých poraden, k lékařům. Rady k výchově je možné vyčíst i z knih, internetu, kurzů.

2 ODMĚNY A TRESTY VE VÝCHOVĚ

Odměny a tresty jsou nejběžnější a nejznámější výchovné prostředky. Každý kdo vychovává děti, ať rodič, učitel nebo jiný vychovatel, má možnost využívat při své výchově širokou škálu druhů odměn či trestů. A jistě každý aspoň jednou sáhl po některém z těchto výchovných prostředků.

Mertin (2013, s. 24) považuje trest a odměnu za umělý výchovný nástroj.

„Byli to Behavioristé, kteří vnesli do psychologie uvažování a do empirického zkoumání význam vnějších odměn a trestů a dali jim tak exaktní vědecký základ. V jejich pokusech se využívala zejména zvířata a spíše jednoduché situace učení. Nicméně základní principy použití odměn a trestů stanovili.“ (Mertin, 2013, s. 24)

2.1 Definice odměny

Matějček definuje odměnu jako „příjemný, povznášející pocit uspokojení, který bychom si rádi co nejdéle podrželi a který bychom si rádi znovu zopakovali.“ (Matějček, 2007, s. 26)

Odměnou může být cokoliv, co je pro dítě vytoužené, jako jsou hračky, různé věci, udělení výhod, umožnění příjemné činnosti, nebo čehokoli co je pro něj příjemné a obtížně dosažitelné. (Kopřiva et al., 2007, s. 157)

Pedagogický slovník odměnu vysvětluje jako působení vychovatele na dítě spojené s určitým chováním, které formuluje kladné společenské hodnocení tohoto chování a přináší dítěti uspokojení a radost. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 253)

Bendl definuje odměnu jako „způsob, resp. hodnocení chování nebo činnosti člověka. Pro dítě znamená pozitivní reakci na jeho chování.“ Jedná se o příjemný následek dobra, ukázněného, zákonného a mravního chování. (Bendl, 2004, s. 130)

Uher varuje před odměnami jako výchovného prostředku, aby nebyly pro dítě jediným motivem ke konání dobra. (Bendl, 2004, s. 129)

Dle mého názoru odměny v jakékoliv formě mají dítě motivovat ke správnému chování, se kterým se postupně ztotožňuje a navyká mu. Až čas ukáže, zda byla odměna účinná, to znamená, že se bude dítě nadále v téže samé situaci, při které bylo dříve odměněno, správně chovat i bez motivace odměny a toto jednání ho bude těšit. A toto potěšení je jeho vnitřní motivem a odměnou.

2.2 Druhy odměn

Odměny mají rozmanité formy, jsou odstupňované kvantitativně i odlišeny kvalitativně. Jednotlivé druhy se obvykle mohou vzájemně kombinovat např. pochvala s dárkem, uznání s pohlazením...

Literatura rozděluje odměny do různých kategorií. Matějček (2007, s. 9 -10) dělí odměny na tři vrstvy. První je tělesná, druhou nazývá duševní a třetí přesahuje dvě předchozí a je nazývána duchovní. Čáp s Marešem (2007, s. 253) rozlišují odměny na psychické, fyzické a umožnění činnosti a zážitku.

Pedagogický slovník uvádí několik podob odměny jako je pohlazení, souhlas, pochvala, volnost k další činnosti, předání daru či peněžité částky. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 154)

Bendl dělí odměny na konkrétní odměnu (bonbon, hračka či peníze). Pak na odměnu ve formě aktivity (za splnění požadavku se dítě smí dívat na pohádku) a na odměnu sociální (pochvala). (Bendl, 2004, s. 131)

Zkušený americký psycholog Sal Severe (2000, s. 44 – 45) doporučuje dávat odměny ve spojitosti s dobrým chováním. Dítě tak zjistí, že dobré chování se vyplatí. Není potřeba je však přecpávat sladkostmi pokaždé, když se chovají hezky. Mnohem účinnější je společná oblíbená činnost, např. návštěva kina, společná vyjíždka na kole, výlet s překvapením. Zvláštní odměnou se může stát také delší sledování televize nebo možnost zůstat přes noc u kamaráda. U hmotných odměn je důležité při jejich předání dítěti za jeho chování poděkovat a povzbudit jej. Autor však velmi zdůrazňuje, že bychom se měli snažit děti přesvědčit, že kdykoli udělají něco správného, nemusí pokaždé dostat odměnu. Měli by pochopit, že dobré chování je správné i bez odměn.

2.2.1 Psychické odměny

Psychické odměny jsou myšleny ty, které fyzicky necítíme. Jsou to například pochvala, úsměv, projev lásky a přátelství, pozitivní hodnocení. (Čáp a Mareš, 2007, s. 253)

Pochvala jak uvádí pedagogický slovník je jedna z nejdůležitějších odměn dítěte jak ve škole, tak i v rodině. Informuje dítě o správném chování, postupu nebo výsledku a zároveň motivuje dítě k pokračování v jeho správném jednání, dává pocit sebeuplatnění, dítě se cítí

úspěšné. Pochvala by měla hodnotit především hodnocení výkonu a ne jen osobnostní vlastnosti dítěte. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 154)

Pochvala je uváděna za jednu z neúčinnějších povzbuzovacích nástrojů výchovy. Dítě předškolního věku již dokáže pochopit smysl slov, ve kterých je ukryta láska k němu, a rádo přijímá projevy uspokojení rodičů i dalších osob. Neformální vyjádření pochvaly má větší účinek než vyjádření příliš formální až slavnostní. Pochvala by měla být především upřímná a přiměřená situaci a osobnosti toho, kdo pochvalu uděluje, ale i osobnosti dítěte. (Matějček, 1995, s. 78 – 79)

Jedna z možností, jak dětem projevit lásku, je projevit ji slovně. Budeme jej bezpodmínečně chválit, říkat jim, že je máme rádi, zkrátka že jsou. Nemusí si tuto lásku nijak zasloužit. Je důležité mít rád bez podmínek. Druhá věc je podmíněná chvála. Děti chválíme za to, co dělají dobře. Rodič musí umět vidět to, co je na dětech dobré, aby to pak mohl zdůraznit a dítě pochválit. (Biddulph, 2006, s. 26)

Ideální je vzájemné doplnění odměny respektive pochvaly spolu s povzbuzením. Tím se rozumí proces, při němž rodič orientací na úspěchy a schopnosti dítěte buduje jeho sebedůvěru a sebeúctu. (Bendl, 2004, s. 129)

Užívání pochval se v průběhu historie velice změnilo. Na počátku 20. století se doporučovalo, aby se dítě chválilo jen zřídka, pochvala měla být jen povzbuzením k dalšímu správnému chování. Kdežto dnes se razí heslo chválit, chválit a zase chválit. (Bendl, 2004, s. 130)

2.2.2 Fyzické odměny

Fyzické odměny se dělí na věcné dary nebo peníze. (Čáp a Mareš, 2007, s. 253) Dávat peníze jako odměnu dítěti v předškolním věku není jistě rozumné. Děti v tomto věku nejsou schopné logického úsudku o příčině a následku. Neznají hodnotu peněz a nemají představu o tom, co peníze vlastně jsou. Vědí, že za peníze si v obchodě mohou koupit nějaké zboží, ale placení je pro ně stále záhada. Děti si myslí, že prodej a koupě je pouhá hra, kterou si hrají i dospělí. (Laniadová, 2002, s. 60)

Aby byl dar právě jako odměna, tak pak musí být zasloužený. Například, dar za uklizený pokoj není skutečný dar, ale odměna za poskytnutou službu. Zmrzlina slíbená dítěti za vzorné chování není dar, ale úplatek použitý k manipulaci jeho chování.

„Dítě, které se necítí skutečně milované, si dar může snadno vyložit nesprávně a myslet si, že je obdarován podmíněčně.“ (Chapman a Campbell, 2002, s. 58). Tyto citově strádané děti pak často své dárky vyhazují, ničí je či ignorují.

Fyzické odměny jsou vnímány jako tělesné příjemnosti, jako je např. pohlázení, objetí atd. Také sem přidává odměny, které jsou hmatatelné, chutnatelné a viditelné. Mohou to být sladkosti, dary, peníze atd. (Matějček, 2007, s. 9 – 10)

Matějček přidal k fyzickým odměnám i samotný fyzický kontakt. Právě i pro autory Chapmana a Campbella je fyzický kontakt jako první a hlavní projev lásky, protože všechny děti potřebují objetí a mazlení, aby cítily, že jsou milovány. (Chapmana a Campbella, 2002, s. 24)

Myslím si, že pochvaly a vyslovování věty typu „mám tě rád“ právě bez fyzického pohlázení a pomazlení nejsou dostatečnou odměnou. A určitě to také tak cítí spousta rodičů a právě proto jsou tyto dvě odměny tak často spolu používány.

Láskyplný fyzický kontakt rodiče s dítětem je důležitý právě pro jeho citový vývoj už od kojeneckého věku. Dětem, které vyrůstají v ústavní péči, kde chybí dostatek objímání, polibků a dalších láskyplných hrátek, které jsou právě v rodinách běžné, pak může chybět dostatek sebevědomí.

V dnešní době může vést strach z nařčení z pohlavního zneužití k nedostatečnému projevu lásky. Ale je škoda, jestli tyto obavy rodičů, především otců s dcerami, brání jejich vzájemným dotykům, objímání či polibkům. Vše samozřejmě v přirozené, zdravé formě.

2.2.3 Umožnění činnosti nebo zážitků

Čáp s Marešem doporučují odměnu v činnosti či zážitku, po kterém dítě velmi touží. Může být v podobě výletu, sportovní akce, společné činnosti s rodinou. (Čáp a Mareš, 2007, s. 253)

Také Mertin uvádí tuto třetí možnost odměny, tak že doplňuje materiální odměny zážitky. Jdeme si s dítětem zakopat, vydáme se na společný výlet, vezmeme dítě na oblíbený film. (Mertin, 2013, s. 44)

Plánování společně tráveného času je třetím projevem lásky k dítěti, kterou označujeme jako pozornost. Děti ocení, že rodič dokáže jiné činnosti odmítnout či se jich vzdát, a tak v nově vzniklém čase se jim více věnovat. (Chapmana a Campbella, 2002, s. 51)

Plánování společně stráveného času může být právě i pěknou odměnou a motivací pro dítě předškolního věku. Tento druh odměny je vhodný pro děti, které si vyžadují u svých rodičů pozornost. Pro ty děti, které chtějí prožívat společně strávené chvíle se svými rodiči.

Hlavně díky těmto chvílím děti získávají okamžiky, které si budou pamatovat celý život.

2.3 Definice trestu

Trest je definovaný v pedagogickém slovníku jako „Jedna z forem negativního motivačního působení na žáka ve škole i doma. Jde o záměrně navozený následek toho, že žák špatně splnil nebo nesplnil uložené požadavky.“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 263)

Trest informuje o nesprávnosti chování, postupu nebo výsledku a také vyvolává negativní pocity frustrace a neúspěchu. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 263)

„Trest zřejmě není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. Onen nepříjemný, tísnivý, zahanbující, ponižující pocit, kterého bychom se chtěli co nejdříve zbavit a kterému bychom se chtěli pro příště vyhnout.“ (Matějček, 2007, s. 26)

Trest je působení spojené s určitým jednáním, které vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto jednání a přináší dítěti omezení některých potřeb, nelibost nebo frustraci. (Čáp a Mareš, 2007, s. 253)

2.4 Druhy trestů

Tresty jsou děleny na fyzické, psychické a zákaz oblíbené činnosti. (Čáp a Mareš, 2007, s. 253)

Mezi přijatelné tresty patří zvýšení hlasu, křik, plácnutí přes zadek, ruce, nohy, různé zákazy (např. počítače, televize, chození ven). (Mertin, 2013, s. 32)

Dělení trestů dle pedagogického slovníku je na trest fyzický, psychický, trest prací a zákaz. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 263)

Tresty jsou negativní důsledky nevhodného chování a při správném použití snižují četnost nebo dokonce nevhodné chování zcela eliminují. Trest je silný nástroj a není jednoduché

jej používat. Naučit se správně trestat není vůbec snadné a vyžaduje důslednost. Přílišné používání trestů je na škodu. Spousta rodičů si myslí, že když dítě potrestají, nebude se již nevhodné chování opakovat. Někdy to tak je, ale neplatí to pokaždé. Pokud se dítě trestá často, tak je zřejmě trest neúčinný, protože nevhodné chování dále pokračuje. Je proto důležité dodržovat určitá pravidla:

- Správný trest se používá zřídka, protože ho bývá málokdy třeba. Má snížit potřebu dalšího trestání a omezit výskyt nežádoucího chování.
- Netrestat v rozrušení a ve hněvu. Jestliže děti dokážou vyprovokovat rodiče svým chováním k hněvu a ti se pak neovládnu, pak může začít trest v hněvu, a to není správné. Pro některé děti může být i takový hněv odměnou a berou jej jako vítězství nad rodičem. Trest tak bude neúčinný.
- Trest nemá děti zahanbit. Neměl by je ponižovat, či je jinak psychicky deptat. V dítěti pak vznikají negativní pocity a může rodiče i nenávidět a mstít se. Pokud je na místě více dětí, je dobré vzít si dítě stranou, tak aby ostatní neslyšeli a objasnit mu, co udělalo špatně a proč je potrestáno.
- Trestat se musí důsledně dodržovat. Nesprávné chování se musí potrestat vždy. Pokud tomu tak nebude, dítě pak bude zkoušet, zda mu jednou nepotrestané chování může projít i příště.
- Vychovatel musí být rozumný. Trest musí být použit s rozvahou a má odpovídat míře provinění. Na drobné přestupky nejsou vhodné tvrdé tresty. Je dobré potrestat dítě hned po provinění, trest je tak účinnější. Toto pravidlo je důležité uplatňovat především u malých dětí. (Severe, 2000, s. 104-107)

2.4.1 Fyzické tresty

Fyzický trest má působit zastrašujícím dojmem, který povede dítě k tomu, aby nepokračoval s nežádoucím způsobem chování. (Čáp a Mareš, 2007, s. 254)

V rodině se užívá nejčastěji plácnutí přes zadek, ruce a pohlavek. Rodiče často použijí k bití i různé pomůcky, které umocní fyzickou bolest, jako je vařečka či řemen. Tímto způsobem může dojít až k tělesnému týrání dítěte s vážnými psychickými následky. Časté a surové fyzické trestání používají rodiče nezralí, bezradní a také ti kteří jsou sami silně frustrovaní, agresivní. (Čáp, Mareš, 2007, s. 255)

Podle amerického psychiatra Sal Severe tělesné tresty používá asi deset procent rodičů pravidelně, dvacet procent je nepoužívá vůbec a zbylých sedmdesát procent je užívá občas. V názorech na tělesné tresty nepadá shoda mezi odborníky natož pak mezi laickou veřejností. Podle některých je naplácání na zadek účinné podle jiných nikoliv. Například dítěti, které se nevhodně chová, naplácáme na zadek. To se pak často začne chovat slušně a máme klid. Myslíme si tedy, že tato metoda funguje. Po určité době se situace opakuje a my zareagujeme stejně, a tak pořád dokola. Dochází k tomu proto, že naplácání nám dává vnější kontrolu nad chováním dítěte, ale samo dítě nepovzbudí k zodpovědnému chování. Neučí jej k sebeovládání, které je ve změně chování důležité. Tato forma trestu zaměří pozornost dětí na samotný trest a ne na nežádoucí chování, kterého se dopustily. (Severe, 2000, s. 116)

Autor dále rozlišuje tři způsoby tělesných trestů:

- Impulzivní přístup - tento přístup rodiče nejčastěji uplatňují u malých dětí. Jednou rukou dítě chytí a druhou ho plácnou na zadek nebo přes ruku. Nemyslí to však příliš vážně. Takových plácnutí může být denně spousta. Jednají tak bez rozmyslu a automaticky. Děje se tak většinou, když dítě sahá na věci, na které by podle rodičů sahat nemělo. Tímto přístupem se toho děti moc nenaučí. Důležitější je jim vysvětlit, proč na určitou věc nemají sahat, aby to pochopily. Navíc časté bití může u dětí snižovat sebevědomí a jejich sebedůvěru. Impulzivní trestání nemá na chování dítěte trvale kladný vliv a navíc nezaručuje, že v budoucnu se bude dítě trestat méně. Navíc rodiče, kteří trestají impulzivně, málo využívají k ovlivnění chování svých dětí kladné motivační prostředky.
- Trestání v hněvu - způsob tohoto trestání je nejčastější, ale zároveň také nejškodlivější, protože děti se učí, že v případě hněvu se jedná hrubou silou. Navíc vznikají silné negativní emoce, jak u rodičů, tak u dětí. Děti se vás začnou bát a opět může dojít ke ztrátě jejich sebedůvěry. Dítě se tímto způsobem nenaučí správně rozhodovat. Při velkém rozčilení můžete snadno překročit přiměřenou hranici a dítěti fyzicky ublížit, a tak někdy dojde až fyzickému týrání. Tento zlovyk by se měli rodiče snažit změnit. Bude to stát spoustu úsilí, energie a sebeovládání, ale děti budou šťastnější.

- Promyšlené trestání - jak z názvu vyplývá, jsou to tresty plánovité a promyšlené. Dítě je předem upozorněno, že pokud se bude chovat nevhodně, dostane výprask. Když dítě zlobí, v klidu ho pláceme. Tento druh trestání je účinnější než předchozí formy trestů. Zatím však nebylo prokázáno, že by promyšlené trestání vedlo děti k větší zodpovědnosti. (Severe, 2000, s. 120)

2.4.2 Psychické tresty

„Psychickým trestáním se rozumí odepření projevů lásky, kladného emočního vztahu, chladné, odměřené chování k dítěti, výčitky, vyhrožování odepřením kladného emočního vztahu apod. Například matka odmítá s dítětem mluvit, dívá se na ně přísně a vyčítavě, popřípadě se na dítě ani nepodívá a nereaguje na jeho slova, říká „Nemám ráda dítě, které tak zlobí“ apod.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 255). Dlouhodobé užívání těchto postupů vede až k psychickému týrání dítěte.

Mezi psychické tresty patří posměšky a zahanbení. Tuto formu trestu děti často snášejí hůře než tresty tělesné. Tento druh trestu by podle něj rodiče neměli vůbec používat. (Matějček, 2007, s. 87)

Podobně se vyjadřuje i Mertin, který by byl taktéž pro absolutní zákaz psychických trestů. Jedná se o týrání nejtěžšího kalibru. (Mertin, 2013, s. 29)

2.4.3 Zákaz oblíbené činnosti, přinucení k neoblíbené činnosti

Pokud je ve výchově zvolen trest ve formě odepření něčeho milého, předpokládá se, že nesplněná touha nebo neuspokojená potřeba povede k utlumení nevhodného chování. Zákaz nějaké činnosti a odepření zážitku či nějaké věci patří mezi nejběžnější tresty. Nejčastějším příkladem tohoto trestu je tzv. domácí vězení, které dítě omezuje v jeho potřebách. Proto je třeba ve výchově zacházet s tímto druhem trestu velmi opatrně. Může se zdát, že tato forma trestu je účinná a bez škodlivých následků, ale zákazem oblíbeného kroužku, či sportovní aktivity vede k znehodnocení volného času dítěte, který rozvíjel osobnost dítěte. (Matějček, 2007, s. 45)

O škodlivých následcích tohoto druhu trestání pojednává i Čáp a Mareš, kteří kladou důraz na zvážení toho, zda zákaz či odepření oblíbené činnosti či věci nevede k omezení určitých aspektů důležitých pro život či vývoj dítěte. Nevhodně zvolený a ne-

přiměřený trest i v této formě může dítě frustrovat a jeho další zdravý vývoj ohrožovat. (Čáp a Mareš, 2007, s. 256),

2.5 Důsledky trestání z výzkumů

Někdy si ani neuvědomujeme, že trestáme ze zvyku, který může být převzatý z vlastní rodiny. Nedokážeme ovládnout své emoce, z mocenských důvodů, často také z bezradnosti, pohodlnosti nebo kvůli osobním problémům. Trestáme, protože chceme děti naučit mravním principům, chceme, aby dodržovaly povinnosti, sliby a pravidla. Rodič neví, jak vyřešit problémovou situaci, nezná alternativy, je bezradný. V dnešní době je spousta rodičů pod časovým stresem, jsou unavení a podráždění, nemají vyřešeny své osobní problémy a tak volí pro ně pohodlné řešení a dítě za nevhodné chování trestají. (Kopřiva et al., 2007, s. 122 – 123)

Bylo provedeno několik amerických výzkumů z let 2002 až 2010, které se týkají fyzických trestů u dětí od 2 do 5 ti let. Ve výzkumech se hledala odpověď na otázku, zda je výprask pro děti skutečně škodlivý. A právě několik výzkumů dalo tutéž odpověď. Ano, běžné tělesné trestání může děti poznamenat na celý život. Byly prokázány souvislosti mezi tělesnými tresty a rizikem, že se dítě stane agresivním, asociálním a bude trpět psychickými problémy, jako jsou úzkostné a depresivní poruchy. Také dále z výzkumů bylo zjištěno, že trestané děti ničí vlastní předměty i věci druhých lidí, křičí, vyhrožují, neposlouchají. Agrese jde přímou úměrou, čím je agrese páchána na dítěti násilnější, tím se násilnější dítě stává.

Také kanadské studie z roku 2012 prokázaly souvislost mezi tělesnými tresty v dětství a následným výskytem afektivních poruch v dospělosti, úzkostných poruch, různých závislostech, asociálních poruch a jiných poruch osobnosti.

Děti ve věku 3-4 roky sledoval výzkum Rebeci Wallerové z Oxfordské university porovnáující dva druhy výchovy, jeden s empatickým přístupem a druhý výchovný styl byl trestající jak tělesně tak psychicky. Trestané děti byly necitlivé, cynické, hrubé, měly sklon ke lhaní a podvádění na rozdíl od dětí vychovávaných empaticky.

Zajímavé jsou též výzkumy z roku 2009 a 2010, které zkoumaly mozky s pomocí magnetické rezonance. Jeden výzkum zkoumal mladé lidi ve věku 18 – 20 ti let, kteří byli v dětství trestání pomocí nějaké pomůcky, například řemene. Mozek těchto mladistvých

měl nižší objem šedé hmoty prefrontální kůře než mozek u lidí, kteří nikdy takto tělesně nebyli trestáni. Tato oblast mozku je důležitá pro společenský život, sebezpoznaní, empatii, pozornost a pracovní paměť.

Jiné výzkumy za pomoci magnetické rezonance prokázali zmenšení hypokampusu, který je zásadní v úloze učení a paměti. Veškeré změny na mozku v důsledku týrání v dětství přetrvávají do dospělosti.

Martin Teicher dokonce zjistil, že ti dospělí, kteří byli v dětství trestáni psychicky, trpí více psychickými poruchami (deprese, úzkostné poruchy, asociativní poruchy, projevy agresivity) než ti dospělí, kteří byli trestáni fyzicky. Studie prokazují, že zraňující slova mají stejný ba i dokonce horší dopad než běžné bití. U psychicky trestaných dětí dochází k delikvenci a agresivitě, může se vyvinout hraniční, narcistická, anankastická nebo paranoidní porucha osobnosti. Děti mají příznaky deprese, disociačních poruch, které mohou vést k užívání drog. (Gueguenová, 2014, s. 203 – 206)

2.1 Rizika odměn a trestů

Rizikem odměňování je nerovnocenný vztah mezi odměňujícím a odměňovaným. Ve skutečnosti odměny nezvyšují skutečný zájem dítěte, ale spíše ho snižují. Četné výzkumy potvrzují fakt, že odměny snižují vnitřní zájem, vnitřní motivaci. Podle těchto výzkumů dávání odměn dětem ve formě sladkostí, razítek nebo různých obrázků má na děti zcela opačný účinek než obdarovávající zamýšlejí. Kdykoliv dítěti nabízíme odměnu, nevědomky tím snižujeme význam a hodnotu činnosti, kterou po dítěti požadujeme. Postupně se tak z dětí nadšených pro učení stanou spíše sběratelé odměn. Ke smysluplné činnosti nemusíme dítě motivovat odměnou ani trestem, ale měli bychom mu vytvořit bezpečné prostředí, dát mu dostatečný čas, a důležité je zapojit více smyslů a využít emoce. Odměnami se může dítě přimět, aby udělalo to, co chceme, ale kvalitu však tímto způsobem nezískáme. Je důležité vzbudit u dítěte vnitřní chtění, zaangažovanost a vnitřní přesvědčení. Dalším možným rizikem odměn je potlačování tvořivosti a chuť zabývat se věcmi do hloubky. (Kopřiva, 2007, s. 157 – 163)

Taktéž i tresty mají svá rizika ve výchově. Jakýkoliv trest je svou podstatou rizikem. Nelze tvrdit, že existují správné, přiměřené a nutné tresty. Za největší možné riziko trestů lze pokládat přenášení mocenského modelu do dalších vztahů a zatahování dalších účastníků do

únavné hry kdo z koho. Tresty mohou učit k tomu, že mít moc je důležitější, než se chovat správně. Tresty mohou taktéž fungovat jako výměnný obchod. Dítě si může myslet, že trestem bylo jeho nesprávné chování vykoupeno a už se nemusí starat o nápravu. Pokud dítě dokáže nepříjemný trest snést, může se takto nevhodně chovat dál, protože již není další důvod, proč by se mělo chovat správně. Toto jednání představuje nebezpečí pro morální vývoj. Nesprávné chování je trestem jako vyrovnáno a dítě se již nemusí starat o nápravu nevhodného chování. Pro vývoj dětské osobnosti může mít dlouhodobé trestání nepříznivé účinky, zejména na sebeúctu dítěte a sebevědomí. (Kopřiva, 2007, s. 121 – 130)

2.2 Alternativy k užívání odměn a trestů

„Alternativou k odměnám ve výchově je uspořádat podmínky pro činnosti a chování dětí tak, aby mohly prožívat pozitivní přirozené důsledky těchto činností a chování.“ (Kopřiva, 2007, s. 155)

Nejčastější odměnou je pochvala, kterou lze nahradit komunikační dovedností, zpětnou vazbou a oceněním. Pro zpětnou vazbu je podstatné, aby se zaměřila na činnost nebo chování. Důležité u ní je nehodnotit však osobu, ani její kvality, či zápory ani její trvalé vlastnosti. Když dítě dělá nějakou činnost, nebo se učí něčemu novému, nějak jedná, zpětná vazba je pro něj zásadní. Bez kvalitní zpětné vazby není učení. Velmi dobře lze využít i ocenění, které můžeme dávat jak dětem, které máme rádi, tak i takovým, ke kterým takovou náklonnost necítíme. Podstatou ocenění je náš respektující postoj k druhému člověku za nejdůležitější. Za největší pozitivum ocenění můžeme uvést to, že tvoří základ při budování sebeúcty dětí. Vhodnou alternativou odměny je taktéž oslava, která může následovat, když se dítěti podaří něco, co mu dalo dost práce. Například když se dítěti podařilo poprvé samotnému zavázat tkaničky. Vhodné je taktéž u dětí využít jejich vnitřní motivace, která vychází z teorie základních lidských potřeb. Tato motivace se projevuje zejména u dětí předškolního věku, které se spontánně zajímají o svět kolem sebe a rády se učí novým věcem. Můžeme to vidět, když se učí chodit, zacházet s věcmi, mluvit, malovat a nepotřebují, aby je k tomu někdo pobízel odměnami. (Kopřiva, 2007, s. 155 – 179)

Vhodnou náhradou trestu je dát dítěti pocítit důsledky jeho nesprávného jednání, aby se snažilo samo nesprávnou věc napravit. To je nejvhodnější způsob, jak dětem vymezit hranice a zprostředkovat jim normy správného chování bez zbytečného užití nevhodných trestů. Je však důležité naučit se tyto konkrétní provinění uvidět a pokusit se najít vhodná slo-

va, která pomohou dítěti, aby taktéž toto nevhodné jednání uvidělo. Například, když dítě rozlije čaj, matka mu vysvětlí, že podlaha bude lepit a nabídne dítěti hadr k utření podlahy a také mu nabídne svoji pomoc při utření. Přirozené důsledky logicky vycházejí z provinění. Základním úkolem je naučit dělat děti správné věci, nikoliv proto, aby se bály trestu, ale aby samy pochopily, že jsou správné. Abychom zbytečně nepoužívali tresty, je důležité dodržovat zejména tři pravidla. První pravidlo je, abychom se věnovali svým emocím, ale také emocím dítěte. U druhého pravidla je důležité, abychom dítě přizvali ke spoluúčasti na řešení problémové situace a navedli dítě směrem k nápravě. Za třetí provedeme samotné opatření. (Kopřiva, 2007, s. 129 – 139)

3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

V poslední kapitole popisují charakteristické znaky dítěte v předškolním období. Většina odborných publikací vymezuje předškolní věk obdobím mezi třetím a šestým rokem věku dítěte.

Vývojová psychologie na předškolní věk klade velký důraz, a právě výchova a používané výchovné prostředky na dítěti v tomto období mají značný vliv na jeho další život. Je to období, kdy se dítě prvně začleňuje do společnosti mimo domov, je přijato do skupinky mezi ostatní děti v mateřské škole.

Jedná se o období, které je jedno z nejvýznamnějších a nejzajímavějších vývojových fází člověka. Je to období, kdy je dítě velmi aktivní zvláště ve hře, zvědavé, stále se ptající otázkami „Co je to?“ „Proč?“ V tomto období potřebuje stabilní rodinné zázemí, lásku rodičů a životní řád s rituály. (Šulová, 2005, s. 66-68)

„Pohyby dítěte v tomto období jsou dokonalejší, a to jak v lokomoci, tak v manipulaci s míčem, pískem a jinými materiály. Zdokonaluje se výslovnost, rozšiřuje se slovní zásoba. Dítě rádo a hodně mluví i k sobě. V druhé polovině tohoto období se dovede řídit i podle vnitřní řeči.“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 226)

Předškolní věk plynule navazuje na batolecí období stejně jako ostatní vývojová období dětského věku. Začínají se projevovat dědičné vlivy, které dost zásadním způsobem formují typ člověka. Děti v tomto období každým rokem vyrostou o 5-6 cm a přiberou na váze kolem 2 kg. Samozřejmě nemusí být stejné každým rokem. Svou roli hraje i zdravotní stav dítěte. (Matějček a Pokorná, 1998, s. 8-9)

Předškolní věk je možné definovat v *širokém slova smyslu* a v *úzkém slova smyslu*. Podle *širokého slova smyslu* je předškolní věk obdobím již od narození až po nástup do školy. Toto široké pojetí má význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před vstupem do školy. Jak dále autoři uvádějí má tak široké pojetí i nevýhody, protože existují velké rozdíly mezi dětmi mladšími tří let a dětmi staršími. K tomu je nutno přihlížet. Z hlediska *úzkého slova smyslu* nazývají předškolní období věkem mateřské školy i přesto, že některé děti do mateřské školy nechodí. Podle nich je rodinná výchova stěžejní, na níž mateřská škola dále staví. (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 84-85)

3.1 Vývoj základních schopností a dovedností

Langmeier a Krejčířová (1998, s. 85 – 86) poukazují na značné zlepšení dítěte v motorickém vývoji. Týká se to zejména koordinace pohybů. Takové čtyřleté dítě je už schopno běhat ze schodů, samo jí lžící, pokouší se zavazovat tkaničky. Dále cvičí svou zručnost při malování, stavění kostek, modeluje z plastelíny. V tomto období se významným způsobem zlepšuje řeč. Mnoho dětí již dokáže zazpívat písničku. Ne úplně dokonale, ale některé děti jsou už velmi schopné. V průběhu čtvrtého a pátého roku se děti zlepšují v řeči natolik, že před nástupem do školy u většiny z nich zmizí dětská patlavost.

Dle Matějčka a Pokorné (1998, s. 10-12) vývoj pohybové soustavy a zlepšená koordinace pohybových a smyslových orgánů umožňují dítěti používat různých nástrojů. Předškolní dítě se pokouší řezat nožem, čistí si kartáčkem zuby, vystřihuje z papíru, umí používat tužku, maluje štětcem a barvičkami. Také se rádo a často pohybuje, přičemž instinktivně střídá namáhavější pohyb, jako je běhání, skákaní atd. s nenamáhavým pohybem jako je např. malování a stavění kostek. Při kresbě čtyřleté dítě kreslí postavu ještě schematicky. Zaměřuje se na obličej. Později už přidává i končetiny. V šesti letech již je postava kreslená dítětem kompletní. Podle kresby postavy se také posuzuje školní zralost dítěte.

Také Šulová poukazuje na plynulejší, přesnější a účelnější pohyby. Uvádí toto období jako vhodné již pro začáteční sportování, jako je například lyžování, jízda na kole. Dítě díky pohybové aktivitě je již plně schopné své sebeobsluhy. Dítě pak dále více rozvíjí i jemnou motoriku a toto lze spatřovat v rozvoji kresby. Kolem čtyř let se vyhraňuje laterální a dítě se stává buď pravákem, nebo levákem. (Šulová, 2005, 67).

3.2 Kognitivní vývoj

Dítě v předškolním věku prochází dvěma úrovněmi myšlení, jsou to symbolické stádium od 2 do 4 let a předoperační stádium od 2/3 do 6/7 let. Dítě je v tomto období centralistické, kdy je zaměřeno na vlastní tělo a chápe ho jako střed všeho dění. (Blatný a kolektiv, 2010, s. 173)

Symbolické období Šulová ukončuje mezi 3. až 6. rokem a charakteristické znaky spatřuje v osvojování si mateřštiny a zájmu dítěte o příčinné souvislosti okolního světa. Předoperační období datuje mezi 4. až 7. / 8. rokem. Dítě začíná uvažovat již v celistvějších po-

jmech na základě vystižení podstatných podobností. Myšlení je prelogické, je vázáné plně na vnímané nebo představované. (Šulová, 2005, 69)

Kolem čtyř let se inteligence dítěte z úrovně symbolického myšlení dostává na vyšší úroveň názorového myšlení. „Usuzování je však zatím vázáno na vnímání či představované. J. Piaget uvádí celou řadu pokusů, v nichž dokazuje, jak je dítě v této době ve svých úsudcích stále ještě vázáno na názor, třebaže pokročilo proti předchozímu stavu, kdy takových úsudků nebylo vůbec schopno a kdy postupovalo jen podle analogii. Jeho myšlení tedy nepostupuje dosud podle logických „operací“ – je „prelogické“, předoperační.“ (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 89).

Vyjadřování dítěte v době názorového myšlení je omezeno. Dokáže popsat vlastnosti objektů, které vnímá hlavně zrakem. (Čáp a Mareš, 2007, s. 227)

Symbolické a předoperační myšlení dítěte je děleno na myšlení *egocentrické*, v kterém je dítě středem ve svém vlastním světě představ. Těžko se vžívá do druhých osob. Je přesvědčeno, že i ostatní sdílejí jeho aktuální pocity. Další charakteristické myšlení v tomto období je tzv. *antropomorfní* myšlení (dítě věci polidšťuje), *magické* (dítě mění fakta dle vlastního přání) a *antificalistické* (dítě si myslí, že se vše dělá samo od sebe). (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 89) Šulová doplňuje toto myšlení ještě o *prezntismus* (vše se chápe ve vztahu k přítomnosti), *synkretismus* (spojuje nelogické znaky) a magické myšlení nazývá *fantazijním* přístupem (dítě nerespektuje logické skutečnosti, ale převládá fantazie). (Šulová, 2005, 69)

3.3 Emoční vývoj a socializace

Nejvýznamnějším prostředím pro dítě předškolního věku je rodina, která ho uvádí do společenství lidí, jedná se o takzvanou primární socializaci. Toto období je také nazýváno jako období hry, protože hra je hlavní činností dítěte, která je významnou úlohou v socializačním procesu.

Socializační proces dítěte obsahuje tři vývojové aspekty:

- Socializační reaktivitu, která představuje vývoj emočního vztahu k lidem jak v blízkém i vzdálenějším okolí.

- Sociální kontrolu a hodnotovou orientaci - dítě se učí normám na základě příkazů a zákazů dospělých zejména rodičů. Od třetího roku života dochází v naší společnosti k socializačnímu tlaku na dítě, aby své chování přizpůsobilo způsobům, které společnost schvaluje.

Dítě v předškolním věku začíná rozumět subjektivní povaze emocí. Děti své myšlenky a pocity projevují ve svém chování, teprve kolem 6. let si dítě je vědomo toho, že výraz emocí může být i klamný.

Dítě ve školním věku dokáže popsat svůj fyzický vzhled, vlastnictví a preference. Tento popis není přesný, je pouze soustředěný na objektivní rysy v současné situaci.

- Osvojení sociálních rolí – od třetího roku dítěte společnost vyžaduje plnění sociálních rolí, které se liší doma a v kolektivu ostatních dětí. Toto období osvojování sociálních rolí a sociálních kontrol může být chápáno jako kritické.

Nejvýznamnější pokrok děti udělají v rozlišení role na mužskou a ženskou. Děti si na základě své role vybírají hračky, různé druhy her, dávají přednost určitému druhu oblečení. Jako vzor chování je rozhodující postoj chlapce k otci či dívky k matce. (Langmeiera a Krejčířové, 1998, s. 90 - 97)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Každý výzkum prochází logicky následujícími etapami. V první etapě se stanoví výzkumný cíl a výzkumný problém. Následuje informační příprava výzkumu a výzkumných metod. Také jsou volena místa realizace výzkumu. Následně zjištěné údaje jsou analyzovány. Vyhodnocována je každá otázka zvlášť a projekt výzkumu je zakončen závěrečnou zprávou, která zodpovídá definované problémy.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je analyzovat využívání odměn a trestů v rodině jako výchovných prostředků u dětí předškolního věku.

Dílčí výzkumné cíle:

Zjistit používané odměny a tresty.

Zjistit názor rodičů na využívání odměn a trestů.

Zjistit zda jsou prostředky výchovy rodičů přejaty z jejich dětství.

4.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém by měl být definován naprosto konkrétně, jednoznačně a v tázací formě. Problém musí předpokládat možnost empirického ověřování. Pokud nejsou empiricky ověřitelné nelze je zkoumat ve vědeckém výzkumu. (Chrátka, 2007, s. 17)

Hlavní výzkumný problém zní: „Jak rodiče využívají odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku.“

Dále byly stanoveny tyto dílčí výzkumné problémy:

Jaké odměny a tresty využívají rodiče ve výchově svých dětí?

Jaký je názor rodičů na využívání odměn a trestů?

Jakým způsobem byli rodiče vychováni?

4.3 Pojetí výzkumného šetření

Vzhledem k tomu, že chci oslovit co nejvíce rodičů a jejich odpovědi statisticky změřit, zvolil jsem formu kvantitativního výzkumu. Má bakalářská práce má charakter popisného a

deskriptivního výzkumu. „Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru (stupeň). Číselné údaje se dají matematicky zpracovat. Při kvantitativním výzkumu výzkumník zkoumané osoby ani nemusí vidět – např. když používá jako výzkumnou metodu dotazník nebo sebehodnotící škály.“ (Gavora, 2000, s. 31)

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Zdrojem získání dat pro tuto bakalářskou práci jsou rodiče dětí navštěvující mateřské školy v Otrokovicích. Dotazníky byly distribuovány v šesti mateřských školách, které zřizuje město Otrokovice. Jedná se o příspěvkovou organizaci. Konkrétně jde o tyto mateřské školy:

- MŠ Hlavní 1159;
- MŠ Jana Žižky 1356;
- MŠ Zahradní 1139;
- MŠ K. H. Máchy 266;
- MŠ Zahradní 1202;
- MŠ J. Jabůrkové 1389.

Jedná se o záměrný výzkumný soubor respondentů. Podle informací paní ředitelky je současná kapacita všech školek ve městě 570 dětí. Celková velikost základního souboru, na který budou závěry výzkumu (chování rodičů) zobecňovány, je 570 rodičů. Jako dostatečný vzorek pro dotazování jsem zvolil 300 dotazníků, přitom do každé mateřské školy bylo distribuováno 50 dotazníků. Návratnost dotazníků byla 106 ks, tzn. 35,3 % což je 18,6 % velikosti základního souboru.

Postup distribuce dotazníků byl následující: Dotazníky byly předány osobně rodičům prostřednictvím učitelek. Dotazníky rodiče vraceli do schránky zvlášť zřízené k tomuto účelu, tím byla zajištěna anonymita respondentů.

4.5 Metody výzkumu

Jako technika sběru dat byl využit dotazník. Dotazník se spojuje s dotazováním, s odpověďmi na otázky, který je tvořený v písemné formě. Je to nejčastější způsob sběru dat a jeho výhodou je především hromadné získání údajů. Díky němu můžeme oslovit velké množství respondentů, tím získáme velké množství informací v krátkém čase. (Gavora, 2010, s. 121)

Dotazník obsahuje 29 otázek. Otázky jsou uzavřené, polouzavřené i otevřené. Z toho je použito 9 likertových škal.

V úvodu dotazníku se představuji a žádám o vyplnění dotazníku. Vysvětluji jakým způsobem odpovídat.

První tři otázky jsou identifikační a dotazují se na pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Otázky 4. až 12. se týkají odměn. Na tresty se dotazují od otázky 13. po otázku 24. Přejatý styl výchovy zjišťují z posledních šesti otázek

Při zpracování dat se zaměřujeme na každou otázku zvlášť. Výsledky jsou prezentovány formou tabulek a pro lepší přehlednost jsou doplněny vhodnými grafy. Tabulky sledují absolutní i relativní četnosti odpovědí.

5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Tato část práce již zpřehledňuje získané výsledky z dotazníkového šetření. Každou otázku z dotazníku analyzuji zvlášť a výsledek prezentuji pomocí tabulek a grafů buď výšečového nebo sloupcového. Zjištěné údaje v tabulkách jsou zapsány jak v absolutních tak relativních četnostech. Popisky v tabulce jsou zkráceny, pro její lepší přehlednost. Celý popis, který si mohli přečíst rodiče v dotazníku, je uvedený v grafu.

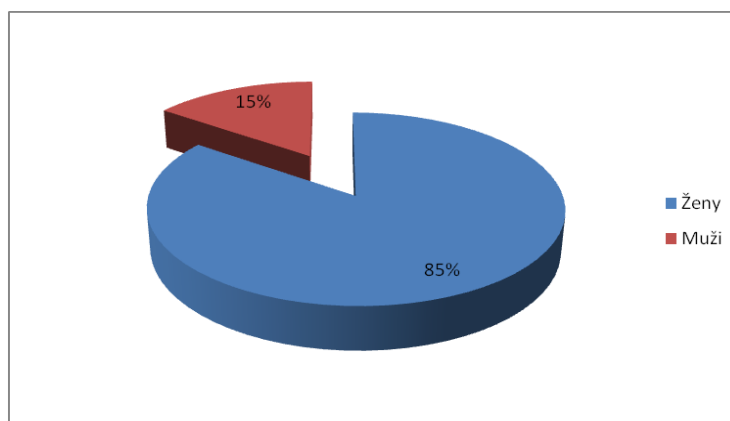
5.1 Identifikační část

K identifikaci respondentů jsem použil pohlaví, přesný věk a vzdělání.

5.1.1 Pohlaví respondentů

Tab. 1. Pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ženy	90	85%
Muži	16	15%
Celkem	106	100%

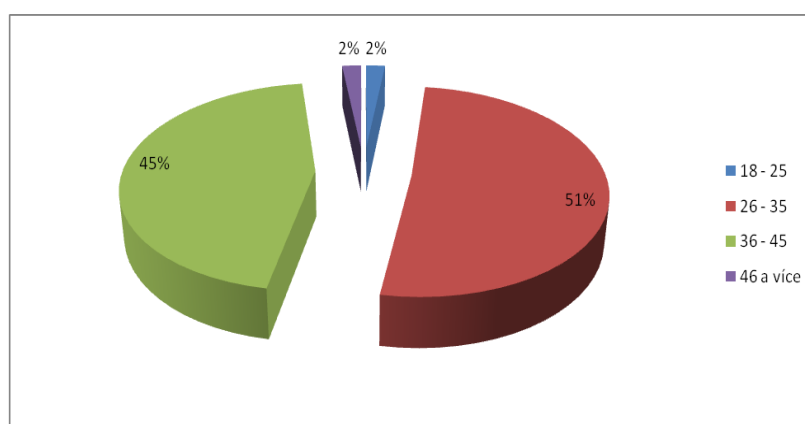
Graf 1. Pohlaví

Základní vzorek tvoří 106 rodičů dětí ze základních škol ve městě Otrokovice, z nichž je 85 % žen a 15 % mužů. Takový rozdíl v zasaženosti pohlaví je jistě dán faktem, že do mateřských škol děti vodí hlavně jejich matky. A také ženy jsou ochotnější vyplnit dotazník a následně vrátit než muži.

5.1.2 Věk respondentů

Tab. 2. Věk

Věkové kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
18 - 25	2	2%
26 - 35	54	51%
36 - 45	48	45%
46 a více	2	2%
Celkem	106	100%

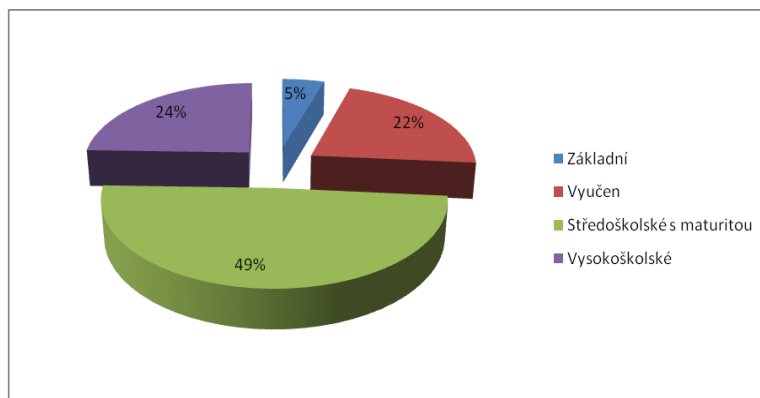
Graf 2. Věk

Věk jsem třídil pro lepší orientaci do věkových kategorií, které mají představovat dělení dle vývojových stadií člověka na adolescenci, mladší, střední a starší dospělost. Největší počet rodičů (51 %) je ve věku 26 – 35 let, následuje také velká skupina (45 %) rodičů s věkem od 36 – 45 let. Zbývají dvě malé a shodné 2 % věkové skupiny a to 18 – 25 let a 46 a více let. Věkový průměr dotazovaných rodičů byl 34,9 let.

5.1.3 Vzdělání respondentů

Tab. 3. Vzdělání

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	5	5%
Vyučen	23	22%
Středoškolské s maturitou	52	49%
Vysokoškolské	26	25%
Celkem	106	100%

Graf 3. Vzdělání

Téměř polovinu dotazníků vyplnilo rodičů se středoškolským vzděláním (49 %). Následují dvě velké skupiny, které jsou téměř totožné a to je skupina rodičů s vysokoškolským vzděláním (24 %) a rodičů vyučených (22 %). Nejmenší procento (5 %) tvoří rodiče se základním vzděláním.

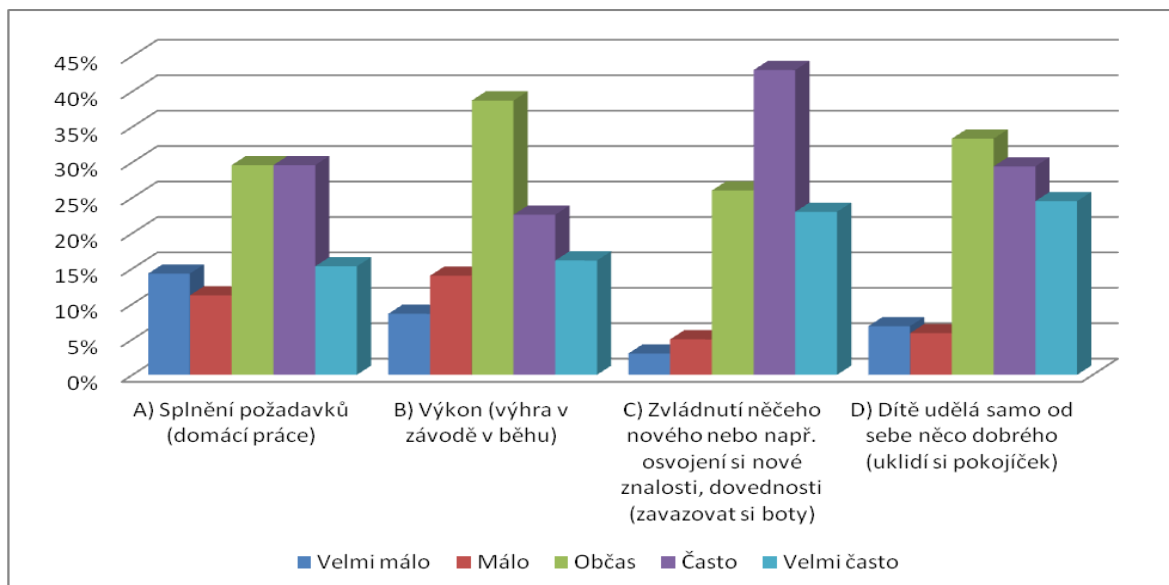
5.2 Využívání odměny

Následuje 9 otázek zjišťujících užívané odměny a názory na ně.

Otázka č. 4: Za co dítě odměňujete?

Tab. 4. Důvod odměňování

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Splnění požadavků	14	14%	11	11%	29	30%	29	30%	15	15%	98	100%
B) Výkon	8	9%	13	14%	36	39%	21	23%	15	16%	93	100%
C) Zvládnutí něčeho nového nebo např. osvojení si nové znalosti, dovednosti	3	3%	5	5%	26	26%	43	43%	23	23%	100	100%
D) Dítě udělá samo od sebe něco dobrého	7	7%	6	6%	34	33%	30	29%	25	25%	102	100%
Celkem	32	8%	35	9%	125	32%	123	31%	78	20%	393	

Graf. 4. Důvody odměňování

Rodiče měli vybrat, jak často odměňují své děti při daných situacích.

Pokud dítě *splní požadavek*, například vykoná rodiči určenou domácí práci, udělá to, co se mu řekne, pak tuto činnost rodiče odměňují občas (30 %), ale i často (30 %). Naopak tady rodiče přiznali, co chválí ze všeho nejméně je právě tato činnost (14 %).

Výkon, například sportovní, nejvíce rodiče uvádějí, že odměňují občas (39 %). Druhou volenou možností vybrali často (23 %).

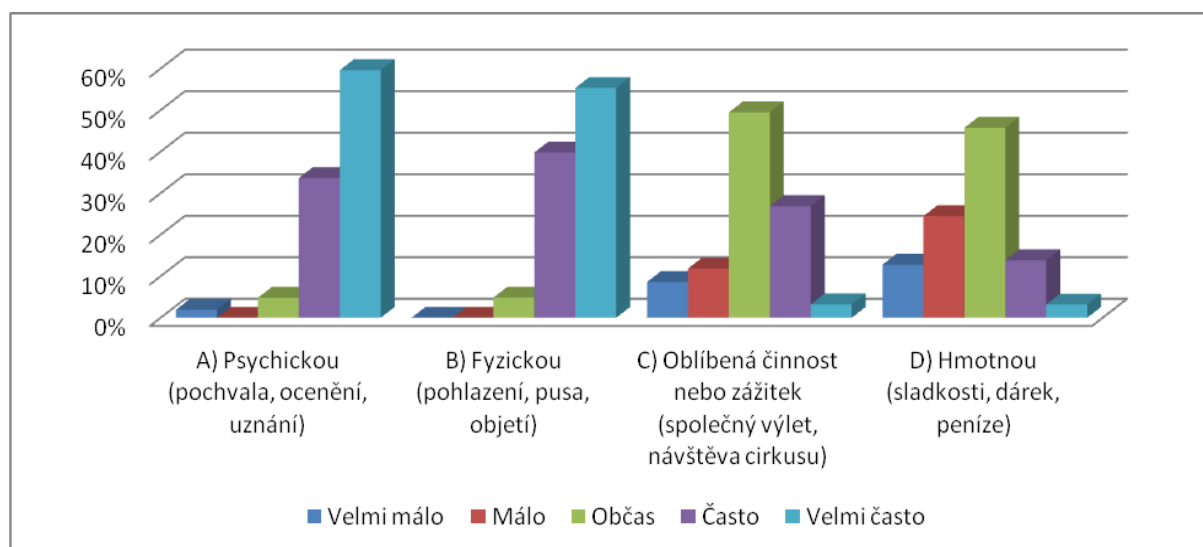
Často (43 %) rodiče odmění, když dítě *zvládně něco nové nebo si osvojí novou znalost či dovednost* (například se naučí zavazovat boty).

Když děti *udělají něco dobrého sami od sebe*, například si uklidí pokojíček, aniž by je rodič o to musel žádat, tak tato činnost je odměněna občas (33 %). V zápětí následuje odměna častá (29 %) a velmi častá (25 %).

Otázka č. 5: Jaký druh odměny používáte?

Tab. 5. Druh odměn

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Psychickou	2	2%	0	0%	5	5%	35	34%	62	60%	104	100%
B) Fyzickou	0	0%	0	0%	5	5%	41	40%	57	55%	103	100%
C) Oblíbená činnost nebo zážitek	8	9%	11	12%	46	49%	25	27%	3	3%	93	100%
D) Hmotnou	12	13%	23	24%	43	46%	13	14%	3	3%	94	100%
Celkem	22	6%	34	9%	99	25%	114	29%	125	32%	394	

Graf 5. Druh odměn

Rodiče měli v tabulce označit, jak často používají určitý druh odměny.

Psychickou pochvalu (která je například pochvala, ocenění, uznání) používají velmi často (60 %) následuje odpověď často (34 %). Velkou četnost má také *fyzické odměňování* (pohlazení, pusa, objetí). Toto rodiče uváděli také jako velmi časté (57 %) a časté (40 %). Z četnosti obou používaných odměn je znát, že často rodiče tyto odměny používají dohromady. Například dítě chválí a při tom i hladí, nebo oceňují a zároveň poplácávají po rameni...

Další hodnocenou odměnou je *oblíbená činnost dítěte nebo zážitek* (společný výlet, návštěva cirkusu,...). Rodiče tuto odměnu užívají spíše občas (49 %) a následuje odpověď často (27 %).

Ze všech druhů odměn je nejméně používaná *hmotná odměna* (sladkosti, dárek, peníze), kterou rodiče v tabulce označili křížkem občas (46 %) a následuje málo (24 %). Odpovědi často (14 %) a velmi málo (13 %) se v tomto případě téměř shodují.

Otázka č. 6: Napište konkrétní příklad, za co a jak jste dítě naposledy odměňoval/a?

Tab. 6. Nejčastější uváděné důvody odměňování

		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Úklid pokoje	20	19%
2.	Pomoc v domácnosti	18	17%
3.	Úklid hraček	15	15%
4.	Bylo nemocné	8	8%
5.	Naučil se lyžovat	6	6%
6.	Sám se oblékl	5	5%
7.	Gól nebo výhra ve fotbale	5	5%
8.	Plní požadavky	3	3%
9.	Nezlobil	3	3%
10.	Nakreslil pro mě obrázek	3	3%
11.	Nachystal si svačinu	2	2%
12.	Zavázal si tkaničky	2	2%
13.	Sám se vykoupal	2	2%

V tabulce uvádím přehled odpovědí, které rodiče uvedli minimálně 2x. Celý výčet odpovědí uvádím v příloze PI bakalářské práce.

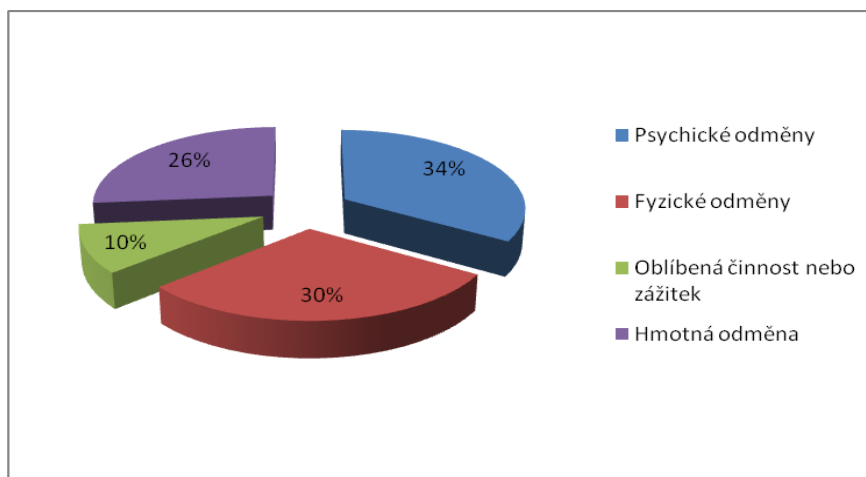
Nejvíce rodičů odmění dítě za úklid a pomoc v domácnosti. Nejčastěji uváděný byl úklid pokoje (19 %), pomoc v domácnosti (17 %) a úklid hraček (15 %). Bohužel z odpovědí nedokáži dále určit, zda pomoc a úklid byl konán sám od sebe, či na žádost rodičů. Zvláštní důvod odměny byla nemoc dítěte a to v 8 případech (8 %). V tomto případě nejspíš rodiče chtějí dítě utěšit než odměnit. Rodiče také oceňují dětskou samostatnost jako je například „Sám se oblékl“ (5 %), „Nachystal si svačinu“ (2 %), „Zavázal si tkaničky“ (2 %), „Sám se vykoupal“ (2 %).

Tab. 7. Nejčastější uváděné odměny

		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Pochvala	51	34%
2.	Sladkost	26	17%
3.	Pohlazení	19	13%
4.	Pusa	16	11%
5.	Objetí, pomazlení	9	6%
6.	Hračka	7	5%
7.	Výlet	4	3%
8.	Kino	3	2%
9.	Peníze	3	2%
10.	Cukrárna	2	1%
11.	Dětské centrum	2	1%
12.	Časopis pro děti	2	1%

Taktéž v této tabulce uvádím přehled odpovědí, které rodiče uvedli minimálně 2x. Celý výčet odpovědí uvádím v příloze PII bakalářské práce.

Nejvíce rodičů děti chválí (34 %). Dochází k rozporu s otázkou č. 5, kde uvádí, že hmotnou odměna je užívána občas a málo, tady ji konkrétně zmínili několikrát. Sladkost stojí hned na druhém místě (17 %). Následují fyzické odměny v podobě pohlazení (13 %), pusy (11 %) a objetí či pomazlení (6 %). Dále jsem zaznamenal další 2 fyzické odměny hračka (5 %) a také peníze (2 %).

Graf 6. Konkrétní odměny tříděné do kategorií

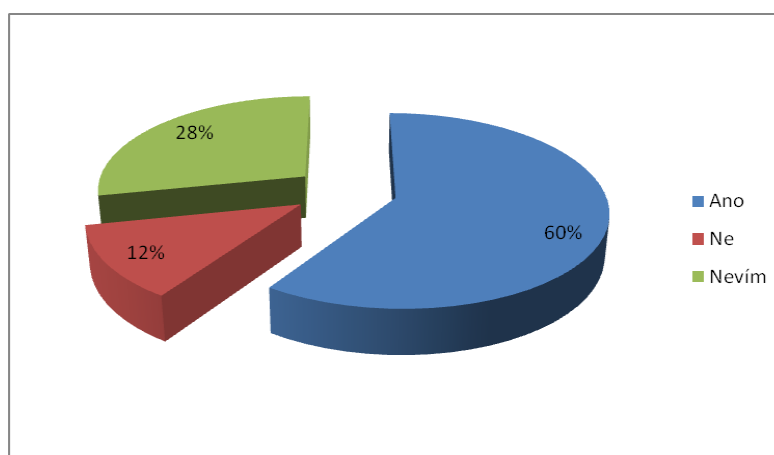

Z grafu, který je dělán dle tabulky v příloze PIII, je možné vyčíst, že nejčastěji z konkrétních případů rodiče udělují psychickou odměnu (34 %), následuje fyzická (30 %) a hned za ní hmotná (26 %). Odměny jako oblíbená činnost je užívána nejméně (10 %).

Otázka č. 7: Myslíte si, že odměny jsou efektivnější výchovný prostředek než užívání trestů?

Tab. 8. Efektivnost odměny

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	63	60%
Ne	13	12%
Nevím	30	28%
Celkem	106	100%

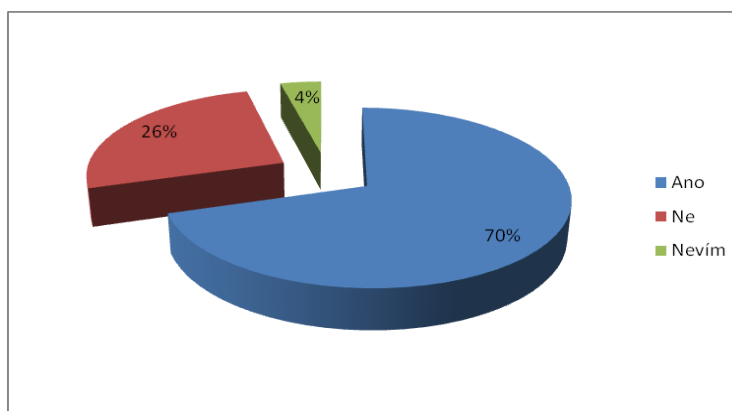

Graf 7. Efektivnost odměny

Přednost odměně před trestem dává 60 % rodičů. Ti si myslí, že je efektivnější než trest. Nejčastější důvody dání přednosti odměňování jsou např. „odměna dítě motivuje“, „získávají jejich důvěru“, „zvyšuje sebevědomí“, „dítě je šťastnější“ či „tresty neuznávám“. Jen 13 rodičů (12 %) si nemyslí, že by odměna byla efektivnější výchovný prostředek než trest. Tito rodiče zdůvodnili odpověď Ne např. slovy „trest je potřebný“, „škoda rány, která padne vedle“, „na odměny nemám peníze“, „trest i pochvala musejí být vyrovnány“. Na tuto otázku nedokáže odpovědět 30 rodičů (28 %).

Otázka č. 8: Považujete odměnu za běžný výchovný prostředek?*Tab. 9. Odměna jako běžný výchovný prostředek*

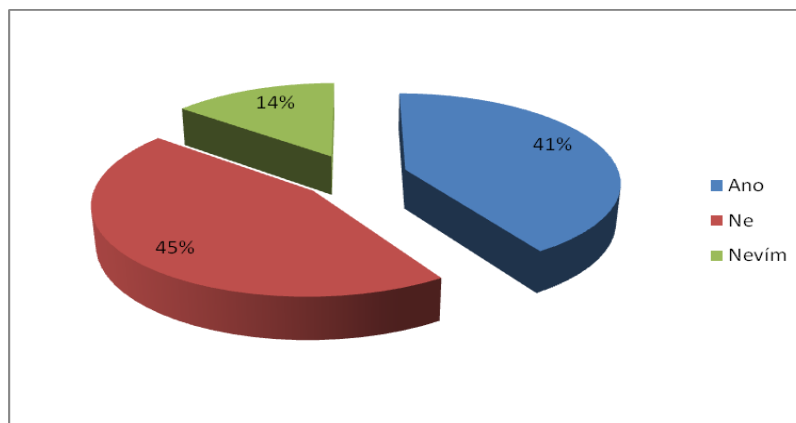
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	73	70%
Ne	27	26%
Nevím	4	4%
Celkem	104	100%

Graf 8. Odměna jako běžný výchovný prostředek

Velká část rodičů (70 %) považuje odměnu za běžný výchovný prostředek. Myslím si, že je toto číslo vysoké, ale rád bych, kdyby bylo ještě vyšší. Mírně přesahující jednu čtvrtinu (26 %) rodičů si nemyslí, že je odměna běžná ve výchově a 4% rodičů toto neví.

Otázka č. 9: Myslíte si, že příliš chvály může vést k nezdravému sebevědomí dítěte?*Tab. 10. Chvála jako cesta k nezdravému sebevědomí dítěte*

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	43	41%
Ne	47	45%
Nevím	15	14%
Celkem	105	100%

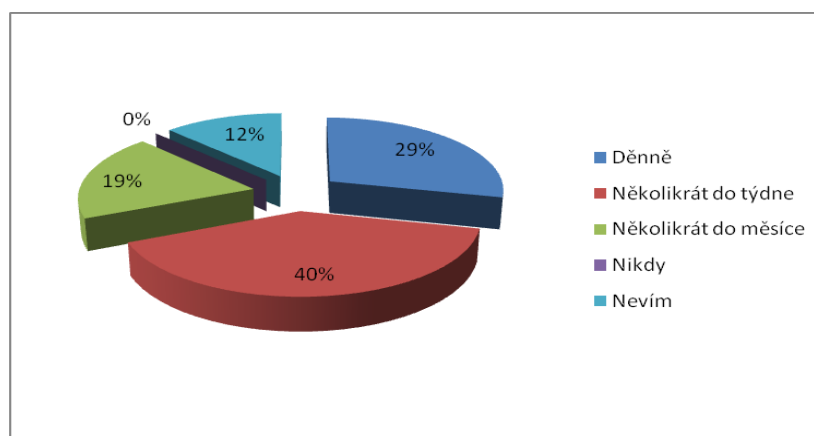
Graf 9. Chvála jako cesta k nezdavému sebevědomí dítěte

V této otázce se rodiče dělí na dvě velké skupiny, které mají opačný názor. První skupina (45 %) nesouhlasí s názorem, že by často chválené děti mohly být až nezdavě sebevědomé, kdežto druhá o málo menší skupina (41 %) s výrokem souhlasí a tedy tvrdí, že chválou vznikají nezdavě sebevědomé děti. 15 rodičů (14 %) zvolilo variantu „nevím“.

Otázka č. 10: Jak často dítě odměňujete?

Tab. 11. Četnost odměn

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Denně	30	29%
Několikrát do týdne	42	40%
Několikrát do měsíce	20	19%
Nikdy	0	0%
Nevím	13	12%
Celkem	105	100%

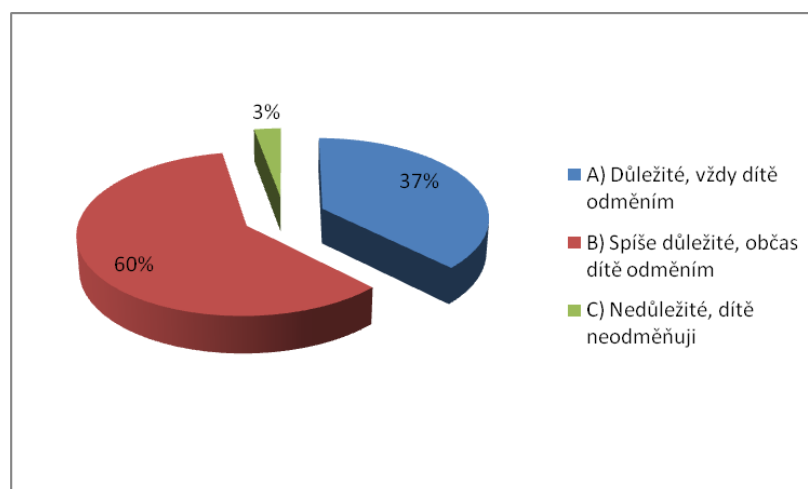
Graf 10. Četnost odměn

Jak je z grafu znát, rodiče nejčastěji děti odměňují několikrát do týdne (40 %), následuje skupina rodičů, která děti odměňuje denně (29 %). Dá se říci, že děti jsou tedy odměňovány často. Několikrát do měsíce odměňuje 19 % dotázaných rodičů. Variantu „nikdy“ nezvolil žádný rodič, myslím si, že se tedy přiklonili spíše k uvedené možnosti „nevím“ (12 %).

Otázka č. 11: Odměny obecně jsou pro Vás:

Tab.12. Důležitost odměn

	Absolutní četnost	Relativní četnost
A) Důležité, vždy dítě odměním	39	38%
B) Spíše důležité, občas dítě odměním	62	60%
C) Nedůležité, dítě neodměňuji	3	3%
Celkem	104	100%

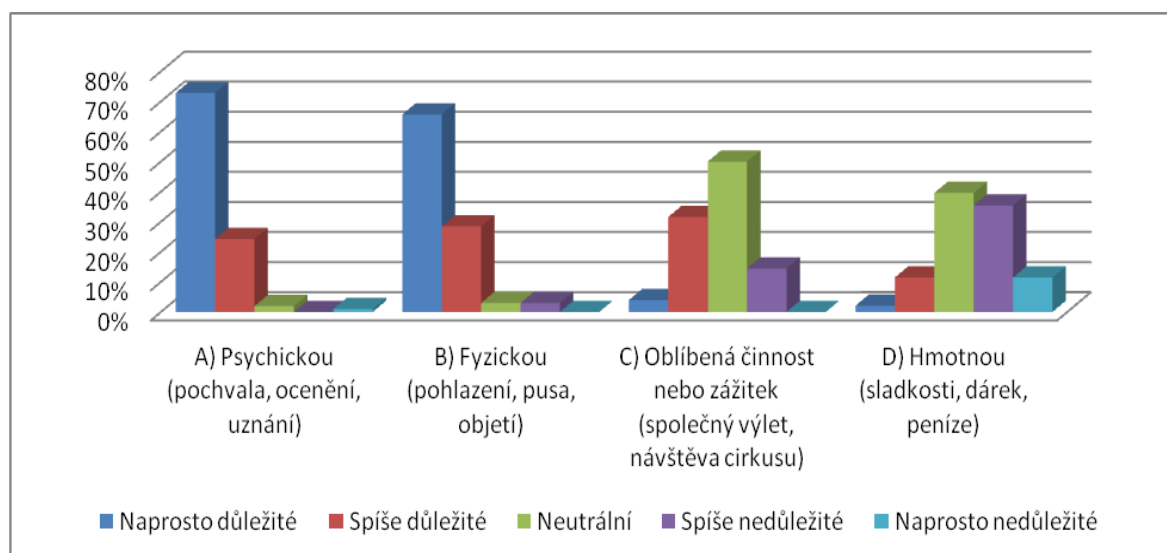
Graf 11. Důležitost odměn

Odměny pro většinu rodičů (60 %) jsou spíše důležité a dítě občas odměňují. Toto koresponduje s předchozí otázkou, a tato skupina rodičů své děti odměňuje několikrát do týdne a do měsíce. 37 % rodičů bere odměnu za velmi důležitou a dítě vždy odmění. Nyní již oproti předchozí otázce se 3 % procenta rodičů uvádí, že dítě neodměňují a odměna není pro ně důležitá. Důvod proč děti neodměňují uvedli dva rodiče: „Neuznávám odměny“, a „Jen chválím“. Tento rodič, pokud dítě chválí, ale uvádí, že neodměňuje, pak vnímá odměnu jen jako hmotnou věc.

Otázka č. 12: Jaký je Váš názor na užívání odměn?

Tab. 13. Názor na odměny

	Naprostodůležité		Spíše důležité		Neutrální		Spíše nedůležité		Naprostodůležité		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Psychickou	75	73%	25	24%	2	2%	0	0%	1	1%	103	100%
B) Fyzickou	67	66%	29	28%	3	3%	3	3%	0	0%	102	100%
C) Oblíbená činnost nebo zážitek	3	4%	24	32%	38	50%	11	14%	0	0%	76	100%
D) Hmotnou	2	2%	11	11%	38	40%	34	35%	11	11%	96	100%
Celkem	147	39%	89	24%	81	21%	48	13%	12	3%	377	

Graf 12. Názor na odměny

Psychická i fyzická odměna jsou hodnocené jako naprostodůležité. Koresponduje to i s otázkou č. 5., rodiče tyto dvě odměny užívají velmi často. Odměnu jako je oblíbená činnost nebo zážitek považují rodiče za neutrální (47 %) a hmotnou odměnu berou za naprostodůležitou (11 %). Taktéž je toto shodné s otázkou č. 5., kde je oblíbená činnost užívaná občas a hmotná odměna jen velmi málo a málo.

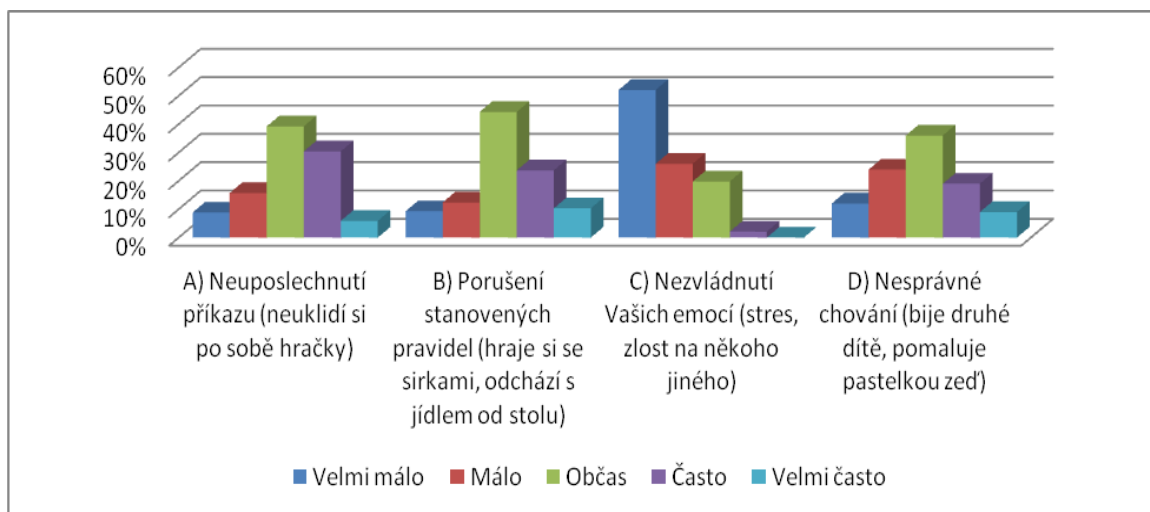
5.3 Využívání trestů

Následující část dotazníku byla zaměřena na tresty.

Otázka č. 13: Za co dítě trestáte?

Tab. 14. Důvody trestání

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Neuposlechnutí příkazu	9	9%	16	16%	40	39%	31	30%	6	6%	102	100%
B) Porušení stanovených pravidel	9	9%	12	12%	43	44%	23	24%	10	10%	97	100%
C) Neovládnutí Vašich emocí	50	52%	25	26%	19	20%	2	2%	0	0%	96	100%
D) Nesprávné chování	12	12%	24	24%	36	36%	19	19%	9	9%	100	100%
Celkem	80	20%	77	19%	138	35%	75	19%	25	6%	395	

Graf 13. Důvody trestání

Často rodiče trestají za *neuposlechnutí příkazu* (např. za neuklizení si hraček) (30 %), ale více rodičů se v tomto případě klonilo k variantě občas (39 %) dítě potrestají za neuposlechnutí příkazu. Následuje trestání jen málo (16 %) a velmi málo (9%) za neuposlechnutí příkazu. Velmi málo trestá v tomto případě jen 6 % rodičů.

Za *porušení stanovených pravidel* děti dostanou trest jen občas (44 %). Druhá je skupina rodičů, která více lpí na pravidlech a dítě za jejich porušení trestá často (24 %). Následují

rodiče trestající málo (12 %). Další dvě skupiny jsou svou velikostí podobné, ale se zcela opačným názorem a to velmi často trestající (10 %) a velmi málo (9%).

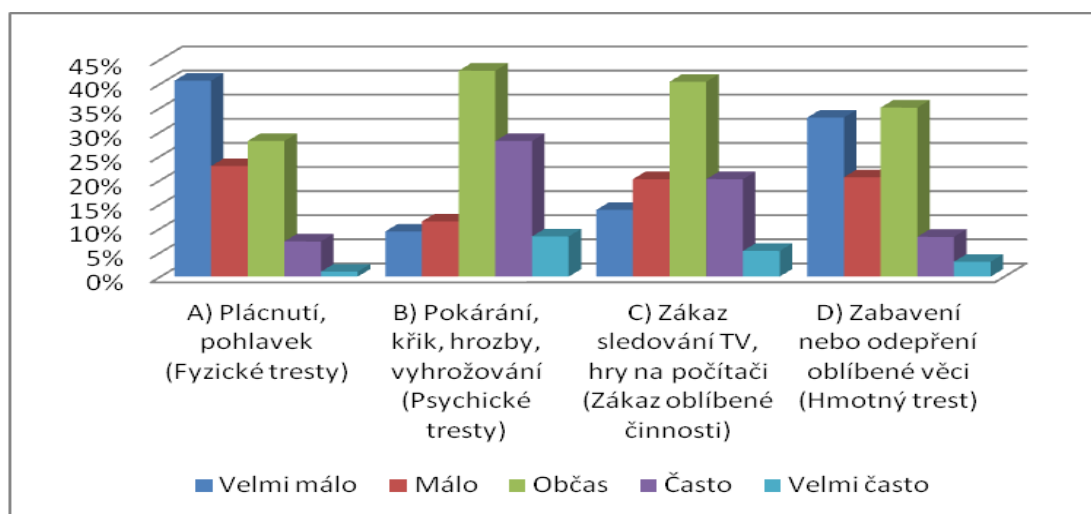
Dá se říci, že polovina (52 %) rodičů velmi málo trestá v případě *nezvládnutí svých vlastních emocí*, a pod stresem nebo zlostí na někoho jiného. Druhá velká skupina (26 %) rodičů díky špatně ovládaných emocí trestá své děti málo. Variantu občas uvedlo 20 % rodičů. Jen 2 % trestá takto své děti často a velmi často netrestá nikdo.

Za *nesprávné chování* (např. dítě bere hračky druhým dětem, bije druhé děti, nebo rozbíjí hračky) je opět nejčastější odpověď „občas potrestám“ (36 %). Druhá skupina rodičů v tomto případě již trestá málo (24 %) a až třetí zmiňovanou odpovědí je časté trestání (19 %). Velmi málo trestá za nesprávné chování 12 % rodičů a 9 % velmi často.

Otázka č. 14: Jakou formu trestu používáte?

Tab. 15. Způsob trestání

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Fyzické tresty	39	41%	22	23%	27	28%	7	7%	1	1%	96	100%
B) Psychické tresty	9	9%	11	11%	41	43%	27	28%	8	8%	96	100%
C) Zákaz oblíbené činnosti	13	14%	19	20%	38	40%	19	20%	5	5%	94	100%
D) Hmotný trest	32	33%	20	21%	34	35%	8	8%	3	3%	97	100%
Celkem	93	24%	72	19%	140	37%	61	16%	17	4%	383	

Graf 14. Způsob trestání

Nejvíce velmi málo (41 %) a také málo (23 %) užívaný trest je *fyzický*. To znamená plácnutí, pohlavek a jakékoliv bití. Občas (28 %) ale děti od svých rodičů pohlavek dostanou. Často je fyzicky trestáno 7 % a velmi často 1 % dětí.

Pokárání, křik, hrozby a vyhrožování tedy *psychické trestání* občas (43 %) rodiče použijí. Také větší skupina rodičů uvádí psychické trestání za časté (28 %). Málo na děti křičí 12 % rodičů. Další dvě skupiny jsou opět velikostí téměř totožné, ale ve způsobu psychického trestání opačné, 9 % rodičů uvání variantu velmi málo a 8 % velmi často.

Oblíbenou činnost zakáže svým dětem občas 40 % rodičů. 20 % rodičů tento způsob používá málo, ale i často. 14 % zvolí velmi málo tento druh potrestání pro své dítě a naopak velmi často 5 % rodičů.

Zabavení či odeprání oblíbené věci tedy *hmotný trest* je užíván ve většině případů občas (35 %). Téměř shodná skupina rodičů (33 %), užívající tento trest velmi málo či málo (21 %). Často (8 %) a velmi často (3 %) je hmotně trestáno jen málo dětí.

Otázka č. 15: Napište konkrétní příklad, za co a jak jste dítě naposledy potrestal/a?

Tab. 16. Důvod trestání

		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Neuposlechl příkaz	29	31%
2.	Neuklidil si	16	17%
3.	Zbil sourozence	14	15%
4.	Porušení pravidel	5	5%
5.	Odmlouvání	5	5%
6.	Špatně jedl	3	3%
7.	Bil (a) jiné děti	3	3%
8.	Pokreslil podlahu, zeď	3	3%
9.	Dělal činnost, kterou nesmí	2	2%
10.	Loudala se	2	2%
11.	Nečistil si zuby	2	2%

V tabulce uvádím odpovědi, které se vyskytovali aspoň 2x. Vyčet všech odpovědí je v příloze P IV.

Rodiče uvádí, že naposledy dítě potrestali za neuposlechnutí příkazu (31 %). Dále, že si po sobě neuklidili pokoj (17 %). Také častý důvod trestání byl ten, že zbili svého sourozence (15 %). Následující odpovědi byly méně časté a ty jsou, porušení pravidel (5 %) a

odmlouvání (5 %). 3 odpovědi se týkaly nehezkého jezení dětí a také bití jiného dítěte, již ne svého sourozence a pokreslení zdi nebo podlahy.

Tab.17. Způsob trestu

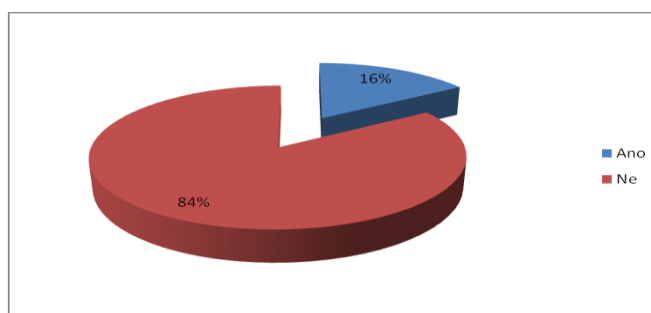
	Absolutní četnost	Relativní četnost
1. Slovní pokárání	30	30%
2. Zákaz TV, PC, tabletu	29	29%
3. Plácnutí, facka, pohlavek	27	27%
4. Zvýšení hlasu, křik	7	7%
5. Zákaz sladkostí	2	2%
6. Úklid	1	1%
7. Nemohl se dál koupat	1	1%
8. Domácí vězení	1	1%
9. Zákaz oblíbené činnosti	1	1%
Celkem	99	100%

Nejčastější v poslední době způsob trestání rodičů, který udělili bylo slovní pokárání a to v 30 %. Druhý a přibližně také tak častý trest bylo zakazání televize, počítače či tabletu (29 %). A také přibližně stejný počet odpovědí se týklo fyzického trestání a to konkrétně bylo nazváno jako plácnutí, facka či pohlavek (27 %). Křik či zvýšení hlasu se rodiče rozhodli použít v 7 případech (7 %) a u dvou dětí bylo zakázáno sladké (2 %).

Otázka č. 16: Používáte k trestání i nástroj jako je např. vařečka, proutek?

Tab. 18. Nástroj k trestání

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	17	16%
Ne	89	84%
Celkem	106	100%

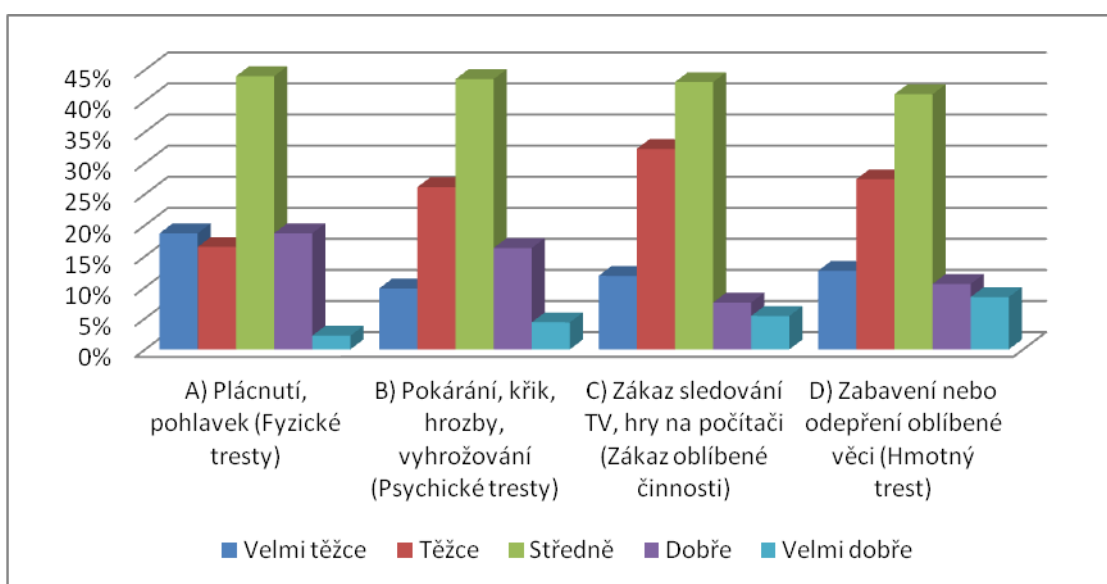
Graf 15. Nástroj k trestání

Velká část rodičů (84 %) žádný nástroj k trestání nepoužívá. 16 % rodičů přiznalo, že k trestání si pomáhá i nějakým nástrojem. Byla uvedena 4x vařečka a 2x proutek.

Otázka č. 17: Jak snáší Vaše dítě potrestání?

Tab. 19. Dětská snášenlivost potrestání

	Velmi těžce		Těžce		Středně		Dobře		Velmi dobře		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Fyzické tresty	17	19%	15	16%	40	44%	17	19%	2	2%	91	100%
B) Psychické tresty	9	10%	24	26%	40	43%	15	16%	4	4%	92	100%
C) Zákaz oblíbené činnosti	11	12%	30	32%	40	43%	7	8%	5	5%	93	100%
D) Hmotný trest	12	13%	26	27%	39	41%	10	11%	8	8%	95	100%
Celkem	49	13%	95	26%	159	43%	49	13%	19	5%	371	

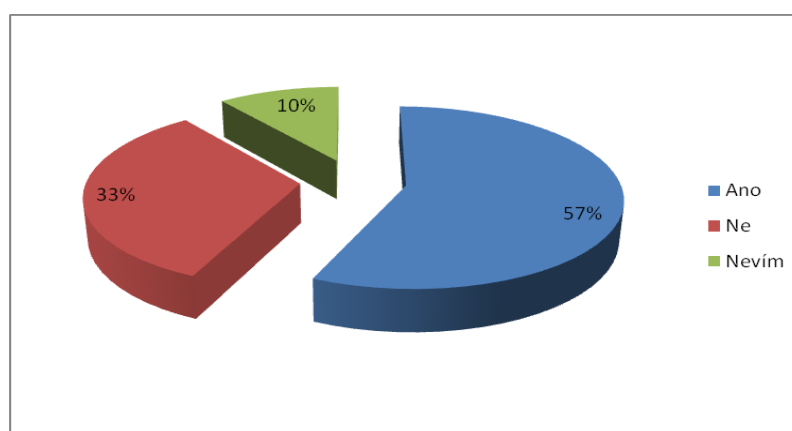
Graf 16. Dětská snášenlivost potrestání

Rodiče se domnívají, že jejich děti jakoukoliv formu potrestání snáší středně. (bylo uvedeno 41 – 44 % u všech variant trestů). Následuje těžká snášenlivost trestů u dětí. Jako nejvíce těžce snášený trest vnímají rodiče, když zakážou dětem jejich oblíbenou činnost (32 %). Psychický i hmotný trest byl uváděn také jako těžce snášenlivý (26 a 27 %). 19 % rodičů vnímá fyzický trest za velmi těžce snášený či těžce (16 %). Ale zajímavé je, že si také 19 % rodičů naopak myslí, že fyzický trest jejich děti snáší dobře. 16 % rodičů vidí, že jejich děti dobře snesou psychický trest.

Otázka č. 18: Máte někdy pocit, že jste Vaše dítě potrestali nepřiměřeně ke vzniklé situaci?

Tab. 20. Nepřiměřený trest

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	59	57%
Ne	34	33%
Nevím	11	10%
Celkem	104	100%

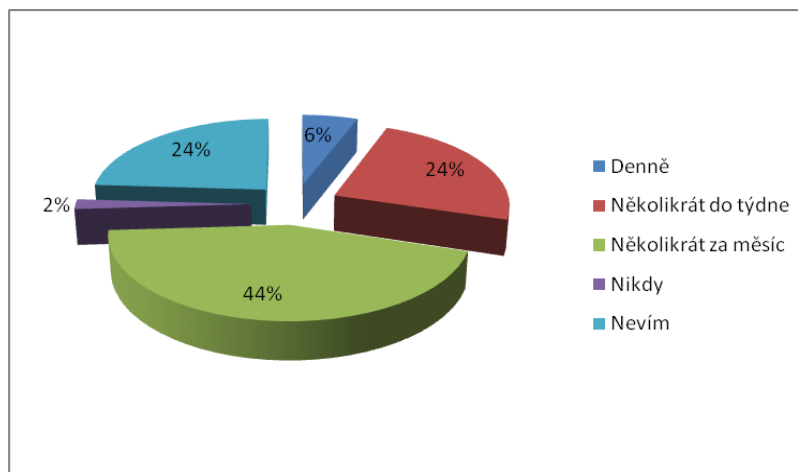
Graf 17. Nepřiměřený trest

Až 57 % rodičů má pocit, že své dítě potrestalo nepřiměřeně ke vzniklé situaci. 33 % se nedomnívá, že by někdy dítě potrestalo nějak nepřiměřeně a 10 % neví.

Otázka č. 19: Jak často dítě trestáte?

Tab. 21. Četnost trestů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Denně	6	6%
Několikrát do týdne	25	24%
Několikrát za měsíc	46	44%
Nikdy	2	2%
Nevím	25	24%
Celkem	104	100%

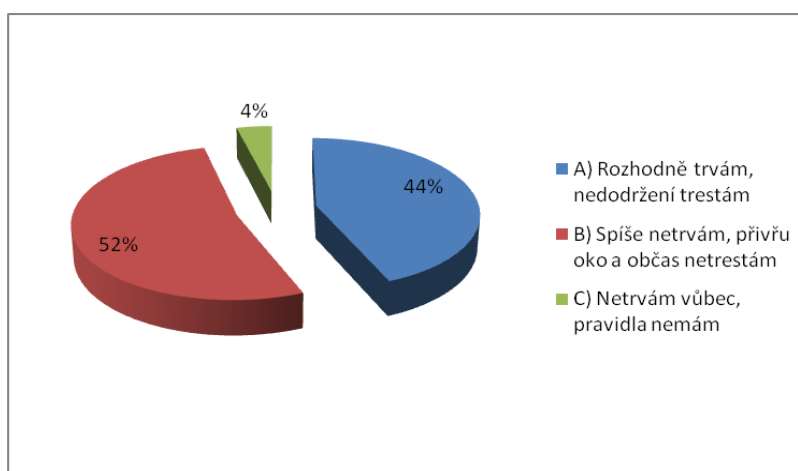
Graf 18. Četnost trestů

Nejčastěji je dítě trestáno několikrát za měsíc (44 %). Několikrát do týdne dítě trestá 24 % rodičů. Taktéž 24 % rodičů neví, jak často dítě trestají. 6% rodičů uvádí, že dítě trestají denně a jen 2 % své děti nikdy netrestají.

Otázka č. 20: Trváte na pravidlech chování, po jejichž nedodržení následuje trest?

Tab. 22. Trvání na pravidlech chování

	Absolutní četnost	Relativní četnost
A) Rozhodně trvám, nedodržení trestám	45	44%
B) Spíše netrvám, přivřu oko a občas netrestám	54	52%
C) Netrvám vůbec, pravidla nemám	4	4%
Celkem	103	100%

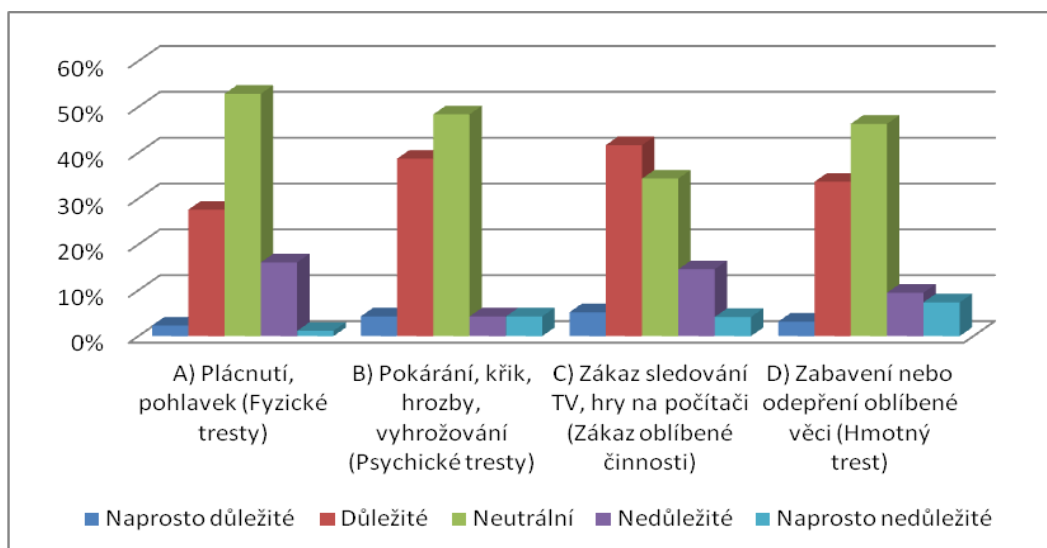
Graf 19. Trvání na pravidlech chování

Dá se říci, že se rodiče rozdělili do dvou větších skupin. První skupinu tvoří 52 % rodičů, kteří na vytvořených pravidlech chování spíše netrvají a při porušení takových pravidel přivrou oko a dítě občas netrestají. Druhá skupina rodičů je 44 % a ta rozhodně na stanovených pravidlech rozhodně trvá a jejich nedodržení trestá. Jen 4 % rodičů uvádí, že žádná pravidla chování nemají, takže na žádných ani netrvají.

Otázka č. 21: Jaký je Váš názor na užívání trestů?

Tab. 23. Názor na tresty

	Naprostodůležité		Důležité		Neutrální		Nedůležité		Naprostonedůležité		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Fyzické tresty	2	2%	24	28%	46	53%	14	16%	1	1%	87	100%
B) Psychické tresty	4	4%	36	39%	45	48%	4	4%	4	4%	93	100%
C) Zákaz oblíbené činnosti	5	5%	40	42%	33	34%	14	15%	4	4%	96	100%
D) Hmotný trest	3	3%	32	34%	44	46%	9	9%	7	7%	95	100%
Celkem	14	4%	132	36%	168	45%	41	11%	16	4%	371	

Graf 20. Názor na tresty

Že jsou fyzické tresty neutrální si myslí 53 % rodičů. Druhá skupina rodičů si myslí, že jsou důležité (28 %). 16 % je považuje za nedůležité. Minimum je vnímá za naprostodůležité (2 %) či naprostonedůležité (1 %).

Taktéž u *psychických trestů* je názor na jejich neutrálnost vysoký (48 %). Ale také velká skupina rodičů (39 %) se domnívá, že pokárání či jiné psychické potrestání je důležité. Ostatní názory jsou shodné a to jen 4%.

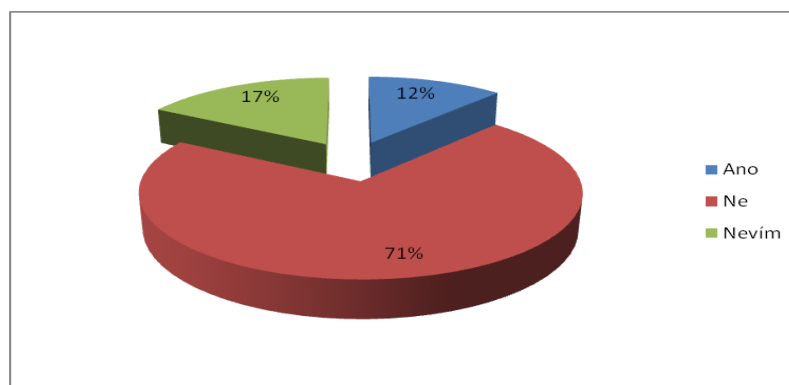
Zákaz oblíbené činnosti považují rodiče za důležitý (42 %) až pak následuje neutrální postoj (34 %). 15% se domnívá, že je nedůležitý. 5% uvádí, že je naprosto důležitý, kdežto u 4 % je zase naprosto nedůležitý.

Neutrální postoj mají rodiče k zabavení věci, tedy k *hmotnému potrestání* dítěte (46 %). Tento trest je pak důležitý pro 34 % rodičů. 9% rodičů ho uvádí jako nedůležitý či 7% za naprosto nedůležitý. Jen pro 3 % je jeho užití naprosto důležité.

Otázka č. 22: Myslíte si, že lze vychovávat bez trestů?

Tab. 24. *Výchova bez trestů*

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	12	12%
Ne	72	71%
Nevím	17	17%
Celkem	101	100%

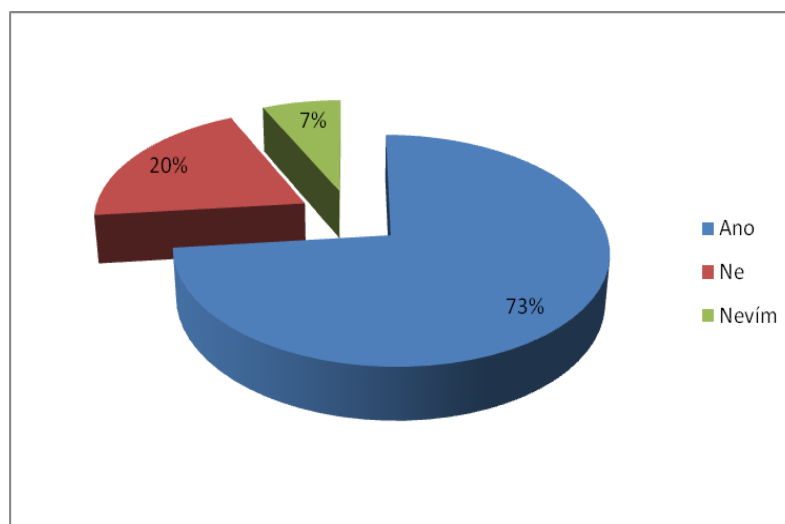

Graf 21. *Výchova bez trestů*

Skoro tři čtvrtiny rodičů (71 %) uvádí, že vychovávat bez trestů nelze. 17 % rodičů neví, zda je možná výchova bez trestů. Jen 12 % rodičů tvrdí „ano“, taková výchova je možná, tedy, že vychovávat bez trestů lze.

Otázka č. 23: Považujete trest za běžný výchovný prostředek?*Tab. 25. Trest jako běžný výchovný prostředek*

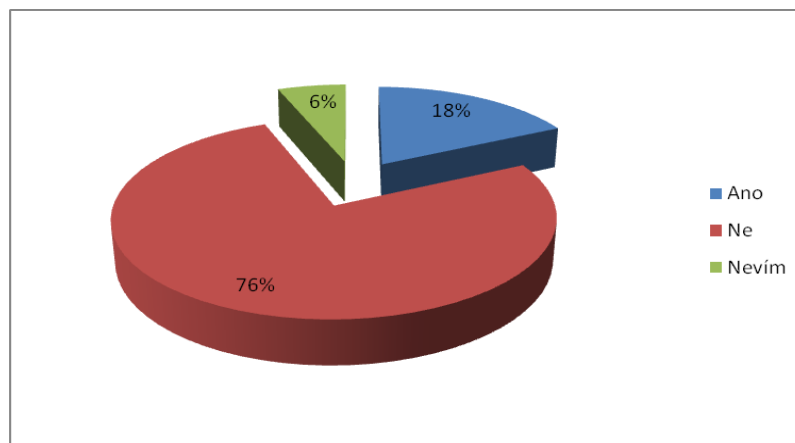
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	74	73%
Ne	20	20%
Nevím	7	7%
Celkem	101	100%

Graf 22. Trest jako běžný výchovný prostředek

Opět i zde téměř tři čtvrtiny rodičů (73 %) považuje trest v jakékoliv formě za běžný výchovný prostředek. Při výchově dětí není běžný trest jen pro 20 % rodičů. 7 % rodičů není, či nedokáží toto posoudit.

Otázka č. 24: Považujete trest za projev vlastní výchovné bezradnosti?*Tab. 26. Trest jako projev výchovné bezradnosti*

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	18	18%
Ne	77	76%
Nevím	6	6%
Celkem	101	100%

Graf 23. Trest jako projev výchovné bezradnosti

Také tady velká část rodičů (76 %) nemá pocit viny z užití trestu a nepokládá trest za projev vlastní výchovné bezradnosti. 18 % uvádí opak, ti spíše litují trestů, které dali a spatřují v nich právě projevy své výchovné bezradnosti. 6 % rodičů neví odpověď na tuto otázku.

5.4 Přejatý styl výchovy

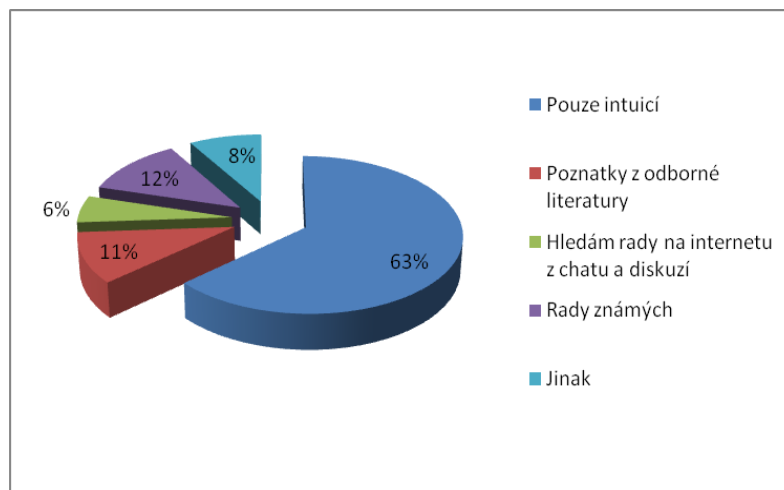
Posledních pět otázek v dotazníku zjišťuje, jak byli samotní rodiče odměňováni a trestáni ve svém dětství. Z tohoto odvozují, do jaké míry rodiče přejali výchovný styl od svých rodičů. A zda se chovají ve své výchově podobně.

Otázka č. 25: Jakým způsobem se řídíte při používání odměn a trestů ve výchově Vašich dětí?

Tab. 27. Dle čeho se rodiče při užití odměn a trestů řídí

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pouze intuicí	90	63%
Poznatky z odborné literatury	15	11%
Hledám rady na internetu z chatu a diskuzí	8	6%
Rady známých	17	12%
Jinak	12	8%
Celkem	142	100%

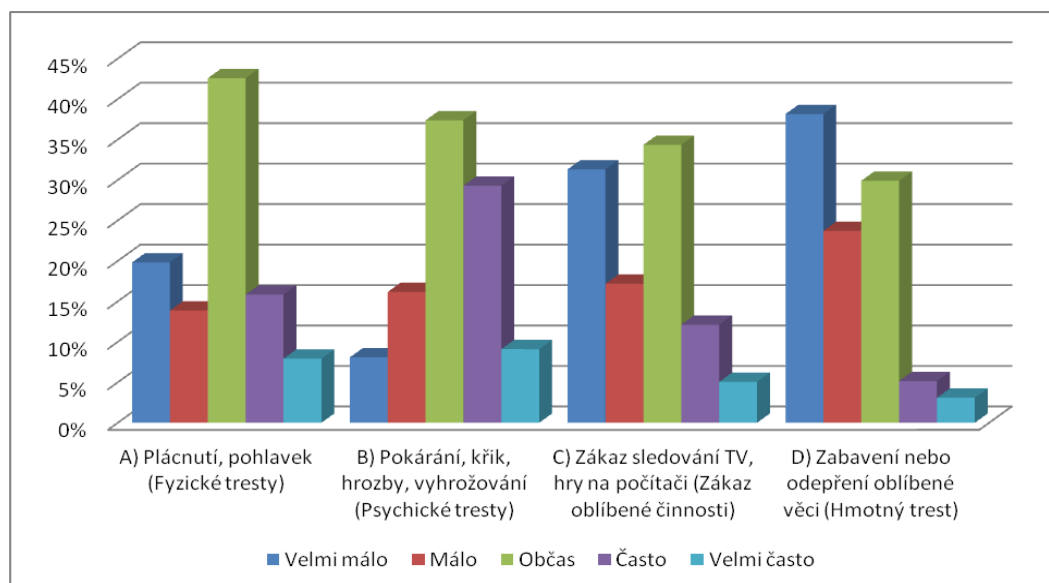
Graf 24. Dle čeho se rodiče při užití odměn a trestů řídí

Velká část rodičů (63 %) se při výchově svých dětí řídí intuicí. To znamená, že rodiče vychovávají děti podobným způsobem, jako byli vychováváni oni sami. Způsob výchovy si převzali ze své původní rodiny, v které vyrůstali jako děti. Jedna třetina uvádí další způsoby, dle kterých vychovávají své děti. Rady známých využívá 12 % rodičů, 11 % studuje odbornou literaturu, 6 % hledá rady na internetu a 8 % uvádí jinou možnost.

Otázka č. 26: Jakým způsobem jste byli sami jako děti trestáni?

Tab. 28. Trestání rodičů v dětství

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Fyzické tresty	20	20%	14	14%	43	43%	16	16%	8	8%	101	100%
B) Psychické tresty	8	8%	16	16%	37	37%	29	29%	9	9%	99	100%
C) Zákaz oblíbené činnosti	31	31%	17	17%	34	34%	12	12%	5	5%	99	100%
D) Hmotný trest	37	38%	23	24%	29	30%	5	5%	3	3%	97	100%
Celkem	96	24%	70	18%	143	36%	62	16%	25	6%	396	

Graf 25. Trestání rodičů v dětství

Rodiče nejčastěji uvádí, že občas byli v dětství *fyzicky trestáni* (43 %). Druhá skupina, kterou tvoří 20 % rodičů, zase uvádí, že fyzicky trestáni byli jen velmi málo. Jen o málo menší skupinka (16 %) byla naopak takto trestána často. Velmi často uvádí, že bylo trestáno 8 % rodičů.

Psychické tresty byli taktéž nejčastěji užívány občas (37 %). Ale je zde poměrně i velká skupina rodičů (29 %), která uvádí, že hrozby a křik se u nich v rodině vyskytoval často. Málo se psychického trestu užívalo v 16 % rodin. Poslení jsou dvě počtem podobné skupiny, ale názorem opačné uvádí, že psychický trest se vyskytoval u nich velmi často (9 %) a naopak velmi málo (8 %).

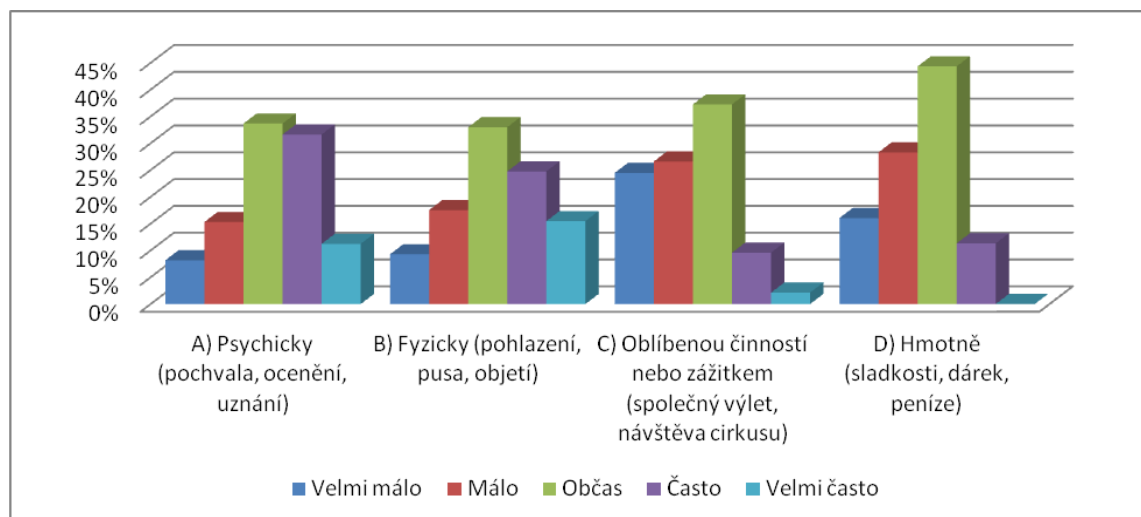
Zákaz sledování TV nebo jiné oblíbené činnosti se taktéž užíval občas (34 %). Podobně velká část rodičů také uvádí, že tento trest byl zaváděn u nich jen velmi málo (31 %) nebo málo (17 %). Naopak jen malý počet rodičů uvádí, že tento trest byl v jejich rodinách užíván často (12 %) nebo velmi často (5 %).

Hmotný trest byl užíván ze všech trestů nejméně, uvádí toto 38 % rodičů. Následuje skupina, kde se toto užívalo občas (30 %) a také málo (24 %). Zbývající část rodičů uvádí opak a to, že pocítili časté (5 %) užívání tohoto trestu nebo velmi časté (3 %).

Otázka č. 27: Jakým způsobem jste byli sami jako děti odměňováni?

Tab. 29. Odměňování rodičů v dětství

	Velmi málo		Málo		Občas		Často		Velmi často		Celkem	
	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.	A.č.	R.č.
A) Psychicky	8	8%	15	15%	33	34%	31	32%	11	11%	98	100%
B) Fyzicky	9	9%	17	18%	32	33%	24	25%	15	15%	97	100%
C) Oblíbenou činností nebo zážitkem	23	24%	25	27%	35	37%	9	10%	2	2%	94	100%
D) Hmotně	17	16%	30	28%	47	44%	12	11%	0	0%	106	100%
Celkem	57	14%	87	22%	147	37%	76	19%	28	7%	395	

Graf 26. Odměňování rodičů

Psychickou odměnu občas pocítilo 34 % rodičů a často 31 % rodičů. Že málo byli chváleni v dětství, uvádí 15 % rodičů. Naopak velmi často dostalo pochvalu 11 % rodičů. 8 % rodičů volilo variantu velmi málo.

Velmi podobné jsou údaje i u fyzické odměny. Občas (33 %), často (25 %) či velmi často (15 %) byli rodiče pohlazeni či jinak fyzicky odměněni. Naopak nedostatek této odměny trpělo 27 % rodičů, kteří byli pohlazeni málo (18 %) nebo až velmi málo (9%).

Jako odměna oblíbená činnost nebyla v dětství rodičů tak často užívána. Občas (37 %) rodičů tuto odměnu získalo, ale 27 % rodičů ji poznalo jen málo a až 24 % velmi málo. Často takto odměňováno bylo 10 % rodičů a velmi často jen 2 %.

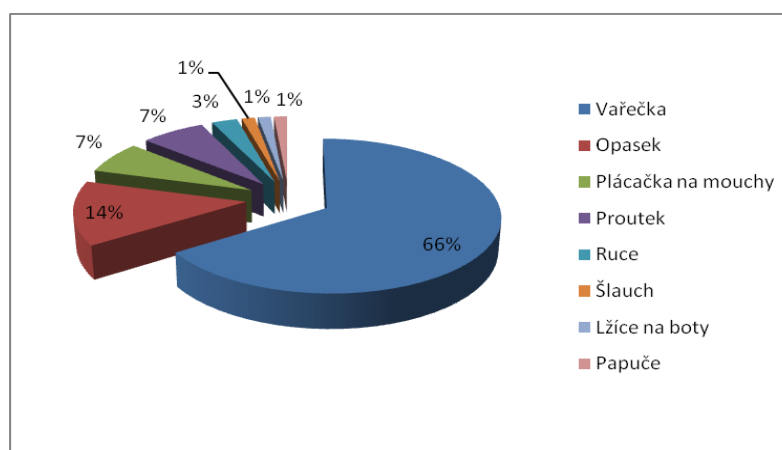
Hmotné odměny byly užívány nejvíce občas (44 %). Následuje skupinka rodičů, která v dětství byla hmotně odměňována málo (28 %) a velmi málo (16 %). Jen 11 % rodičů uvádí, že dostávali často hmotné dary. Varianta velmi často nebyla vybrána žádným rodičem.

Otázka č. 28: Byli jste v dětství někdy potrestáni také pomocí nějakého nástroje (vařečka, proutek)?

Tab. 30. Nástroj trestání v dětství rodičů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	80	73%
Ne	22	20%
Nevím	4	6%
Celkem	106	100%

Vařečka	48	66%
Opasek	10	14%
Plácačka na mouchy	5	7%
Proutek	5	7%
Ruce	2	3%
Šlauch	1	1%
Lžice na boty	1	1%
Papuče	1	1%
Celkem	73	100%

Graf 27. Nástroj trestání v dětství rodičů

Až 73 % rodičů přiznává, že bylo v dětství potrestáno i pomocí nějakého nástroje. Nejčastěji používaný nástroj k trestání byla vařečka (66 %) a druhý byl opasek (14 %). Následuje

výčet méně užívaných nástrojů, jsou to plácačka na mouchy (7 %) a proutek (7 %). Rodiče uváděli také ruce (3 %), ale toto není nástroj k zvýraznění fyzického trestu. Po 1 % mají šlauch, lžice na boty a papuče.

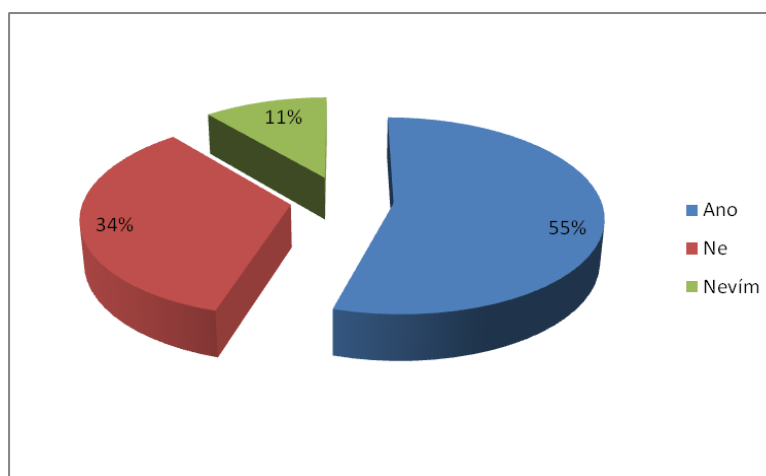
Pomocí nějakého nástroje nebylo nikdy potrestáno až 20 % rodičů a 7% neví nebo si to již nepamatují.

Otázka č. 29: Je někdo vzorem při výchově Vašich dětí?

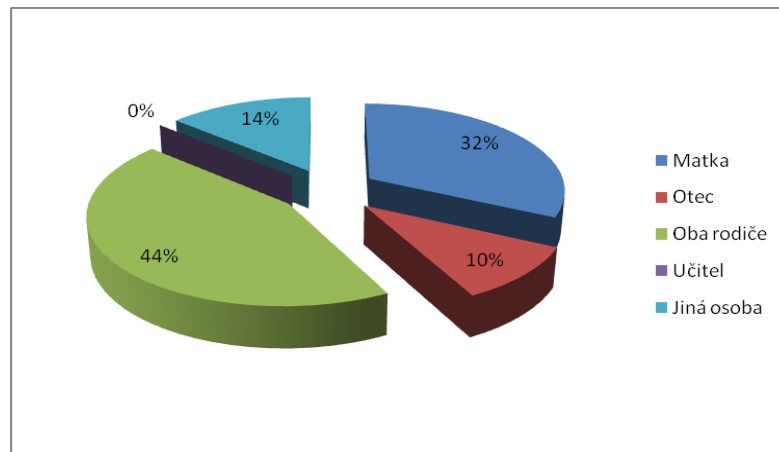
Tab. 31. Výchovný vzor rodičů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	59	55%
Ne	37	34%
Nevím	10	11%
Celkem	106	100%

Matka	19	32%
Otec	6	10%
Oba rodiče	26	44%
Učitel	0	0%
Jiná osoba	8	14%
Celkem	59	100%

Graf 28. Výchovný vzor rodičů I.

Graf 29. Výchovný vzor rodičů II.

Vzor při výchově vlastních dětí má 55 % rodičů. Jsou to převážně oba jejich vlastní rodiče (44 %). Ale byla uváděna i sama matka (32 %) nebo sám otec (10 %). Jinou osobu uvedlo 14 % rodičů. Byli to převážně prarodiče, kamarádi, ale i sociální pedagog P. Pitter.

Bez vzoru ve výchově je 34 % rodičů a neví odpověď na tuto otázku 11 % rodičů.

6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH PROBLÉMŮ

Nejprve odpovídám na stanovené dílčí otázky, kde chci popsat, jakých odměn a trestů rodiče užívají, jaký názor na tento tradiční výchovný nástroj mají a jak zdaleka je jejich výchova podobná s tou, kterou si prošli oni sami. Následně po popsání těchto dílčích cílů interpretuji celkové využití odměn a trestů ve výchově předškolních dětí v rodinách.

- *Jaké odměny a tresty využívají rodiče ve výchově svých dětí?*

Ke zjištění užívaných odměn a trestů jsem použil otázky č. 4, 5, 6, 13, 14, 15, 16. Otázky jsou vedeny ke zjištění užívaných druhů odměn a trestů a z jakých důvodů rodiče odměny či tresty udělují.

Rodiče velmi často užívají psychických odměn (60 %), které doplňují fyzickou odměnou (57 %). Konkrétně děti chválí (34 %). Důvod proč takto dítě odměnit, je ten, že zvládli něco nového, za osvojení si nové dovednosti (43 %). Konkrétně bylo dítě rodičů naposledy odměněno za úklid pokoje (19 %).

Co se týče trestů, u rodičů je nejvíce užívaný trest psychický, to znamená, hrozby, křik, či pokárání (28 % častého užívání). Tedy užívají opak zmiňované pochvaly. Rodiče děti kárají velmi často a často za neuposlechnutí příkazu (36 %). Také když si měli vybavit jejich poslední důvod potrestání, byl to právě neuposlechnutý příkaz (31 %), což řešili slovním pokáráním (30 %). Jelikož rodiče upřednostňují trest psychický před trestem fyzickým, tak také k trestání nepoužívají žádný nástroj (84 %).

- *Jaký je názor rodičů na využívání odměn a trestů?*

Chtěl jsem se dovědět více o názoru rodičů na toto téma a k tomu přispívají otázky z dotazníku č. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24.

Je dobře, že rodiče považují odměny za efektivnější výchovný prostředek než užití trestu (60 %) a je pro ně odměna ve výchově běžná (70 %). Rodiče si nemyslí (45 %), že by chvála mohla dítě nějak poškozovat a vést je k jejich nezdravému sebevědomí. Bohužel, ale jen o něco menší skupina rodičů (41 %), si myslí opak, že dítě přílišnou chválou bude namyšlené, zvýšeně sebevědomé. Považují odměnu za spíše důležitou při čemž, dítě občas odměnit (60 %) to je nejčastěji několikrát do týdne (40 %). Konkrétně za naprosto důležité odměny v jejich výchově považují psychickou (73 %) a fyzickou (66 %).

Rodiče si nemyslí, že lze z výchovy naprosto vynechat jakékoli tresty a tak vychovávat bez trestů (71 %). Trest je pro rodiče tedy běžným výchovným prostředkem (73 %). Domnívají se, ať užijí jakoukoli formu trestu, tak jejich dítě tento trest snáší středně. Nejspíše nechtějí dítě trestat příliš mnoho nebo málo. Naskytuje se zde otázka, zda to tak skutečně dítě také cítí. Rodiče mají občas pocit, že dítě potrestali příliš ke vzniklé situaci (57 %). Na pravidlech chování rodiče až tak přísně netrvají a dítě za porušení těchto pravidel pokaždé nepotrestají (52 %). Uvádí, že dítě trestají několikrát za měsíc (44 %). Pro rodiče je nejvíce důležitým trestem zákaz sledování TV nebo užívání PC (42 %). To že rodiče dítě potrestají, nepovažují za projev vlastní výchovné bezradnosti (76 %).

Je tedy znát, že rodiče děti častěji chválí, nežli trestají a jak v odměňování tak i trestání dávají přednost psychické formě před fyzickou.

- ***Jakým způsobem byli rodiče vychováni?***

Chci popsat, jak byli sami rodiče vychováni a zda také tak podobně dále vychovávají své děti. Tímto zjistím, zda je výchovný styl rodičů přejatý. V dotazníku mi k tomuto účelu slouží otázky č. 25, 26, 27, 28, 29. Odpovědi na tyto otázky budu srovnávat s otázkami č. 5, 14, a 16.

Jestliže mi rodiče odpověděli, že vychovávají své děti pouze intuicí (63 %), řekli mi tedy, že vychovávají právě tak, jak byli vychováni oni sami. Jak sami uvádí, i jejich výchovným vzorem (55 %) jsou právě oba jejich rodiče (44 %).

Při výchově rodičů, bylo užíváno často (29 %) psychického trestu. Tento trest je i v současné rodině užíván nejčastěji. Při porovnání grafů č. 14 a 26, je používání psychického trestu stále stejně, jako tomu bylo dříve. Změna nastala u fyzického trestání. Fyzický trest v dětství rodičů se používal občas, ale dnešní rodiče jeho užívání snížili na velmi málo. Naopak začali více používat trestu jako je zákaz sledování TV nebo užívání PC. Je to dáno dnešní dobou, kdy děti mají větší zájem o PC a mnohem více sledují TV.

Rodiče nejenže byli častěji fyzicky trestáni než jsou současné děti, ale byl i na ně vícekrát použit k trestu nějaký nástroj (73 %) a to nejčastěji byla vařečka (66 %).

Rodiče uvádí, že je jejich rodiče občas či často chválili, tedy psychicky odměňovali, ale z porovnání grafů č. 27 a 5 je znát, že dnešní rodiče psychicky odměňují děti více a mnohem častěji, než byli oni sami takto odměňováni. Totéž se dá říci i o fyzické odměně.

Psychické i fyzické odměny vzrostli z užívání občasného a častého na časté a velmi časté. Ostatní odměny se v průběhu let nezměnily, tedy dá se říci, že je rodiče přejali.

Pro lepší přehlednost najdete v příloze P V a P VI grafy k porovnání dřívějších a dnešních odměn a trestů.

- ***Jak rodiče využívají odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku.***

Z provedeného průzkumu se jasně ukazuje, že dnešní rodiče děti hlavně více chválí a fyzicky odměňují, tedy hladí je a mazlí se s nimi. Děti nechtějí již tak chladně vychovávat a fyzicky trestat, jak to zažili oni sami. Rodiče více odměňují než trestají, protože odměnu vnímají za efektivnější nástroj výchovy nežli trest. Ale trestů se nechtějí přímo ve své výchově vzdát, uvádí, že trest do výchovy patří. Chtějí, ale užívat jiných trestů, než tomu bylo dříve, jde hlavně o snížení fyzického bití, bez užívání nástrojů k zvýraznění fyzického trestání. Dnešní rodič dítěti spíše zakáže jeho oblíbenou činnost, než by ho fyzicky trestal. Je to dáno i tím, že oblíbenou činností dnešních dětí je právě sledování TV a hraní her na počítači než tomu bylo dříve. Dříve děti více chodily ven, mohl tedy být tenkrát i více účelnější trest domácího vězení, který dnes byl v konkrétních trestech zmíněn pouze jedenkrát. Rodiče využívají odměn a trestů ve výchově svých dětí uvážlivě a podle trendů dnešní doby, které spočívají spíše v partnerství mezi dítětem a rodičem než v podřízenosti a nadřazenosti, jak tomu bylo dříve. Domnívám se, že rodiče vědí, jak důležitou roli hraje předškolní věk při formování osobnosti dítěte a proto se snaží své dítě vychovat hlavně pomocí psychických odměn typu pochvala, popřípadě občas užijí i psychický trest formou pokárání, tak aby z jejich dítěte vyrostl zdravě sebevědomý člověk.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak rodiče využívají odměn a trestů ve výchově dětí předškolního věku. K realizaci výzkumu jsem volil mateřské školy v Otrokovicích. K získání informací od rodičů na zvolené téma jsem použil dotazník.

V teoretické části jsem pracoval s literaturou, která se věnuje problematice výchovy předškolních dětí. Na úvod jsem charakterizoval základní pojmy, jako jsou rodina a výchova její styly a přenos výchovy z generace na generaci. Následoval popis odměn a trestů. Sledoval jsem jejich dělení, důvody a důsledky trestání. Teoretickou část jsem ukončil poznatky z vývojové psychologie a to konkrétním obdobím předškolního věku.

Praktická část je dělena na tři velké kapitoly, kde jsem popsal metodologii výzkumu, vyhodnocení výzkumu a vyhodnocení výzkumných problémů. Obsah projektu výzkumu tvořil vymezení výzkumného problému, dílčích otázek a cíle šetření, metody sběru dat a jejich analýza, výzkumný soubor a způsob jeho výběru. Hlavní částí této části práce bylo vyhodnocení výzkumu, který jsem členil do čtyř částí. Jsou to identifikační část, která mi dala údaje o respondentech. Druhá část se týkala odměn. V této části jsou otázky, které zjišťují užívané druhy odměn, důvody odměňování, a názory na odměňování. Třetí část sledovala totéž, ale u trestů. Čtvrtá část vyhodnoceného výzkumu se zaměřila na transgenerační přenos výchovy dětí. Zjištěné údaje jsou porovnány s údaji z předchozích částí a vytváří obraz o tom, jak moc si je výchova podobná s výchovou předchozí generace. Závěr praktické části odpověděl na dílčí výzkumné části a zhodnotil zjištěné informace o využívání odměn a trestů v rodinné výchově dětí předškolního věku.

Chci poznamenat, že výzkum je popisného charakteru a může poskytnout zpětnou vazbu pro rodiče dětí mateřských škol. Považuji za vhodné, aby rodiče věděli o tom, jak jsou vychovávány i ostatní děti, které navštěvují školku s jejich vlastním dítětem. Díky této práci si mohou rodiče porovnat svou výchovu s výchovou předškolních dětí v ostatních rodinách. V případě velkého zájmu rodičů by mohly být výsledky této práce zveřejněny na internetových stránkách Mateřské školy Otrokovice. Následně si rodiče mohou o výchově svých dětí vzájemně něco povědět, předat si své zkušenosti, pomoci si a poradit se v případě nějakého výchovného problému. Samotná práce bude jistě zajímavá i pro učitelky zmiňovaných mateřských škol.

Výsledky práce ukazují, že odměny a tresty jsou stále považovány za běžný výchovný prostředek. Dochází však naštěstí k jejich vhodnější skladbě. Rodiče jsou zřejmě více ovlivněni současnou společenskou náladou a některé nevhodné formy odměn a zejména fyzických trestů se již téměř nevyskytují. K této změně dochází pozvolna a bude potřeba delší doby, aby se situace zlepšila. Rodiče by se měli více sami vzdělávat v této oblasti a aktivně vyhledávat informace. Studium literatury o alternativní výchově může rodičům pomoci se vymanit z tohoto začarovaného kruhu a změnit tak nevhodné stereotypy výchovy. Největší vliv na vývoj dítěte předškolního věku mají rodiče, kteří svojí výchovou formují a utváří osobnost dítěte. Ať už rodič užívá přísnější či volnější styl výchovy, nejdůležitější je vložit do ní svoji lásku k dítěti. Lásku, kterou musí umět projevit tak, aby dítě cítilo, že je milováno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, Stanislav, 2004. *Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky*. Praha: ISV. ISBN 80-86642-14-3.
- BIDDULPH, Steve, 2006. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-184-0.
- BLATNÝ, Marek, 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3434-7.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
- GAVORA, Petr, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- GAVORA, Petr, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- GUEGUENOVÁ, Catherine, 2014. *Cesta ke šťastnému dětství: empatická výchova ve světle nejnovějších poznatků o mozku a emocionálním vývoji dítěte*. Praha: Rybka. ISBN 978-80-87950-03-6.
- HAASOVÁ, Irmgard, 1991. *Ostatní děti smějí všechno*. Praha: Portál. ISBN 80-85282-10-0.
- CHAPMAN, Gary a Ross CAMPBELL, 2002. *Děti a pět jazyků lásky: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-072-1.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JUNGWIRTHOVÁ Iva, 2009. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: Podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-536-3.
- KOMENSKÝ, Jan Amos, 2007. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1451-1.
- KOPŘIVA, Pavel a kol., 2007. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála. ISBN 80-247-12-84-9.

- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOV, 1998. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3. Praha: Grada. ISBN 80-7169-195-X.
- LANIADO, Nessia, 2002. *Děti a peníze*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-671-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ, 1998. *Radosti a strasti*. Jinočany: H+H. ISBN 80-86022-21-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. *Po dobrém nebo po zlém*. Vyd. 6. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-270-6.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MERTIN, Václav, 2013. *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7478-028-8.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 1998. *Pedagogický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-252-1.
- SEVERE, Sal, 2000. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-368-4.
- STŘELEČEK, Stanislav, 2011. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5512-4.
- ŠULOVÁ, Lenka, 2005. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 80-246-0877-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

a. č.	absolutní četnost
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
et al.	a kolektiv
ks	kus
např.	například
PC	osobní počítač
r. č.	relativní četnost
s.	strana
tab.	tabulka
tj.	to je (jsou)
TV	televizor
tzv.	tak zvaně (ý)
%	procento

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Pohlaví

Graf 2. Věk

Graf 3. Vzdělání

Graf. 4. Důvody odměňování

Graf 5. Druh odměn

Graf 6. Konkrétní odměny tříděné do kategorií

Graf 7. Efektivnost odměny

Graf 8. Odměna jako běžný výchovný prostředek

Graf 9. Chvála jako cesta k nezdravému sebevědomí dítěte

Graf 10. Četnost odměn

Graf 11. Důležitost odměn

Graf 12. Náзор na odměny

Graf 13. Důvody trestání

Graf 14. Způsob trestání

Graf 15. Nástroj k trestání

Graf 16. Dětská snášenlivost potrestání

Graf 17. Nepřiměřený trest

Graf 18. Četnost trestů

Graf 19. Trvání na pravidlech chování

Graf 20. Náзор na tresty

Graf 21. Výchova bez trestů

Graf 22. Trest jako běžný výchovný prostředek

Graf 23. Trest jako projev výchovné bezradnosti

Graf 24. Dle čeho se rodiče při užití odměn a trestů řídí

Graf 25. Trestání rodičů v dětství

Graf 26. Odměňování rodičů

Graf 27. Nástroj trestání v dětství rodičů

Graf 28. Výchovný vzor rodičů I.

Graf 29. Výchovný vzor rodičů II.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Pohlaví

Tab. 2. Věk

Tab. 3. Vzdělání

Tab. 4. Důvod odměňování

Tab. 5. Druh odměn

Tab. 6. Nejčastější uváděné důvody odměňování

Tab. 7. Nejčastější uváděné odměny

Tab. 8. Efektivnost odměny

Tab. 9. Odměna jako běžný výchovný prostředek

Tab. 10. Chvála jako cesta k nezdravému sebevědomí dítěte

Tab. 11. Četnost odměn

Tab. 12. Důležitost odměn

Tab. 13. Názor na odměny

Tab. 14. Důvody trestání

Tab. 15. Způsob trestání

Tab. 16. Důvod trestání

Tab. 17. Způsob trestu

Tab. 18. Nástroj k trestání

Tab. 19. Dětská snášenlivost potrestání

Tab. 20. Nepřiměřený trest

Tab. 21. Četnost trestů

Tab. 22. Trvání na pravidlech chování

Tab. 23. Názor na tresty

Tab. 24. Výchova bez trestů

Tab. 25. Trest jako běžný výchovný prostředek

Tab. 26. Trest jako projev výchovné bezradnosti

Tab. 27. Dle čeho se rodiče při užití odměn a trestů řídí

Tab. 28. Trestání rodičů v dětství

Tab. 29. Odměňování rodičů v dětství

Tab. 30. Nástroj trestání v dětství rodičů

Tab. 31. Výchovný vzor rodičů

SEZNAM PŘÍLOH

PI Výčet konkrétních důvodů odměňování

PII Výčet konkrétních odměn

PIII Kategorizace konkrétních odměn

P IV Výčet konkrétních důvodů trestání

P V Grafy trestů dříve a dnes

P VI Grafy odměn dříve a dnes

P VII Dotazník

PŘÍLOHA P I: VÝČET KONKRÉTNÍCH DŮVODU ODMĚŇOVÁNÍ

		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Úklid pokoje	20	19%
2.	Pomoc v domácnosti	18	17%
3.	Úklid hraček	15	15%
4.	Bylo nemocné	8	8%
5.	Naučil se lyžovat	6	6%
6.	Sám se oblékl	5	5%
7.	Gól nebo výhra ve fotbale	5	5%
8.	Plní požadavky	3	3%
9.	Nezlobil	3	3%
10.	Nakreslil pro mě obrázek	3	3%
11.	Nachystal si svačinu	2	2%
12.	Zavázal si tkaničky	2	2%
13.	Sám se vykoupal	2	2%
14.	Nepočural se ve školce	1	1%
15.	Udělal kotrmelec	1	1%
16.	Jen tak pro radost	1	1%
17.	Odměňuji stále	1	1%
18.	Přestal plakat v MŠ	1	1%
19.	Vydržel sedět u kadeřnice	1	1%
20.	Procvičoval výslovnost	1	1%
21.	pozdravil a poděkoval	1	1%
22.	Postavil lego	1	1%
23.	Pochopila pravidla hry	1	1%
24.	Zápis do školy	1	1%
	Celkem	103	100%

PŘÍLOHA P II: VÝČET KONKRÉTNÍCH ODMĚN

		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Pochvala	51	34%
2.	Sladkost	26	17%
3.	Pohlazení	19	13%
4.	Pusa	16	11%
5.	Objetí, pomazlení	9	6%
6.	Hračka	7	5%
7.	Výlet	4	3%
8.	Kino	3	2%
9.	Peníze	3	2%
10.	Cukrárna	2	1%
11.	Dětské centrum	2	1%
12.	Časopis pro děti	2	1%
13.	Dárek	1	1%
14.	Bazén	1	1%
15.	Nové boty	1	1%
16.	Nebyla bita	1	1%
17.	Směl hrát na PC	1	1%
18.	Pohádka v TV	1	1%
19.	Četba pohádky	1	1%
Celkem		151	100%

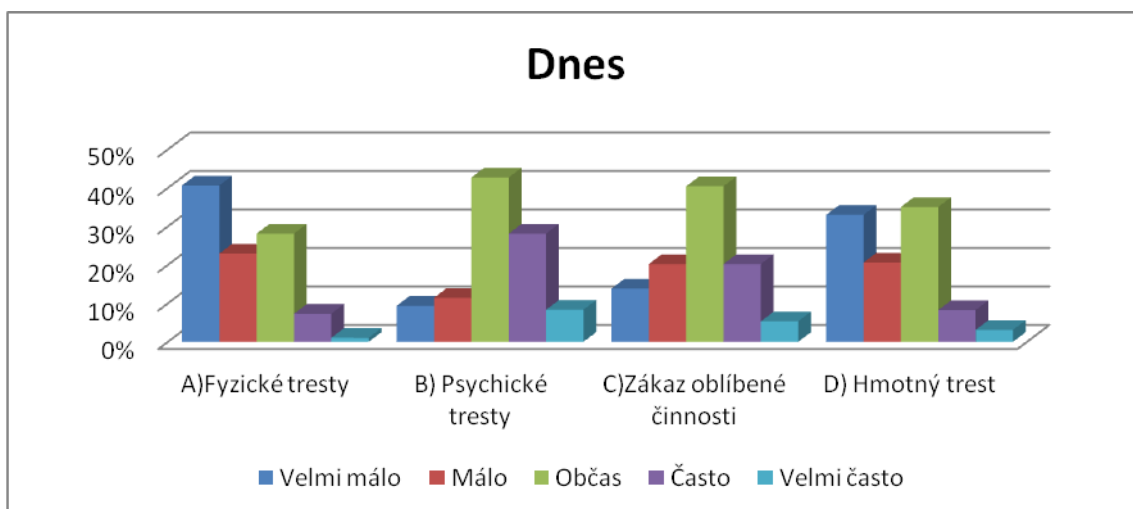
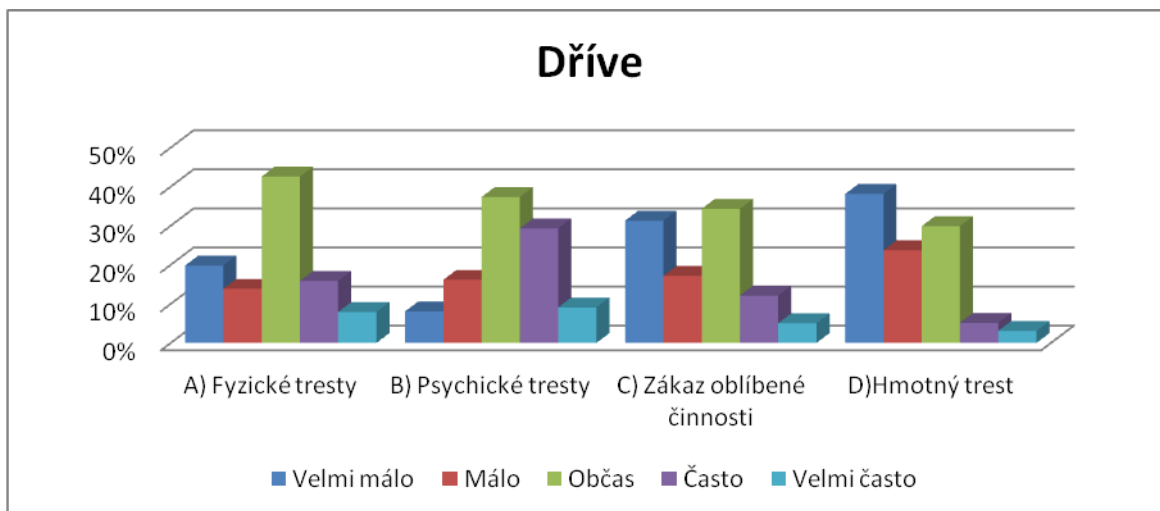
PŘÍLOHA P III: KATEGORIZACE KONKRÉTNÍCH ODMĚŇ

Kategorie	Konkrétní odměna	Počet uvedení	Celkem	
			Absolutní četnost	Relativní četnost
Psychická	Pochvala	51	51	34%
Fyzické	Pohlazení	19	45	30%
	Pusa	16		
	Objetí, pomazlení	9		
	Nebyla bita	1		
Oblíbená činnost	Výlet	4	15	10%
	Kino	3		
	Cukrárna	2		
	Dětské centrum	2		
	Bazén	1		
	Směl hrát na PC	1		
	Pohádka v TV	1		
	Četba pohádky	1		
Hmotná	Sladkost	26	40	26%
	Hračka	7		
	Peníze	3		
	Časopis pro děti	2		
	Dárek	1		
	Nové boty	1		
Celkem		151	151	100%

PŘÍLOHA P IV: VÝČET KONKRÉTNÍCH DŮVODU TRESTÁNÍ

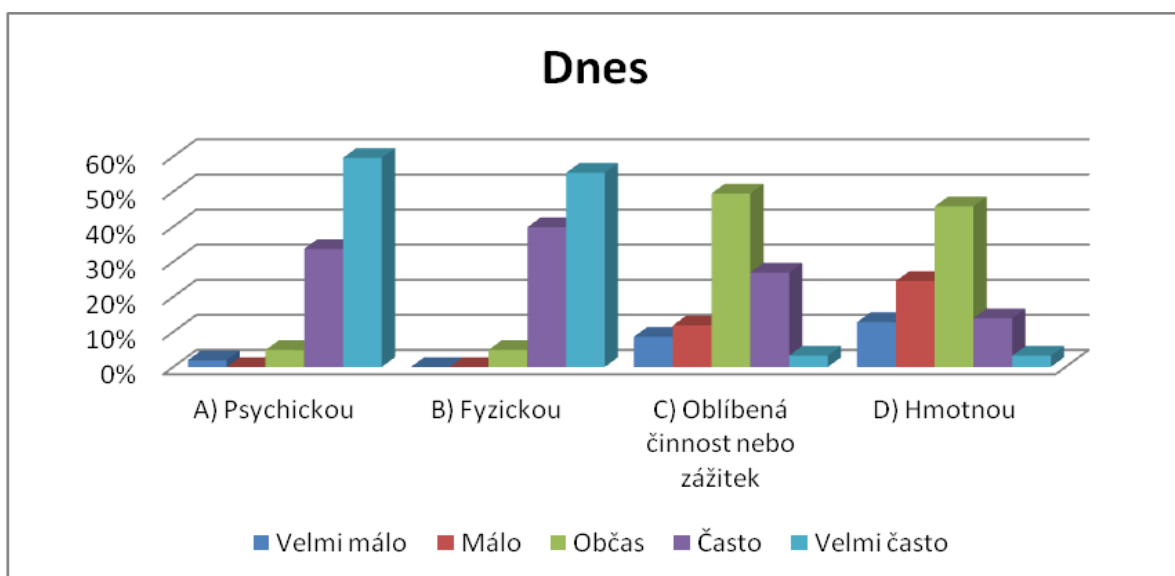
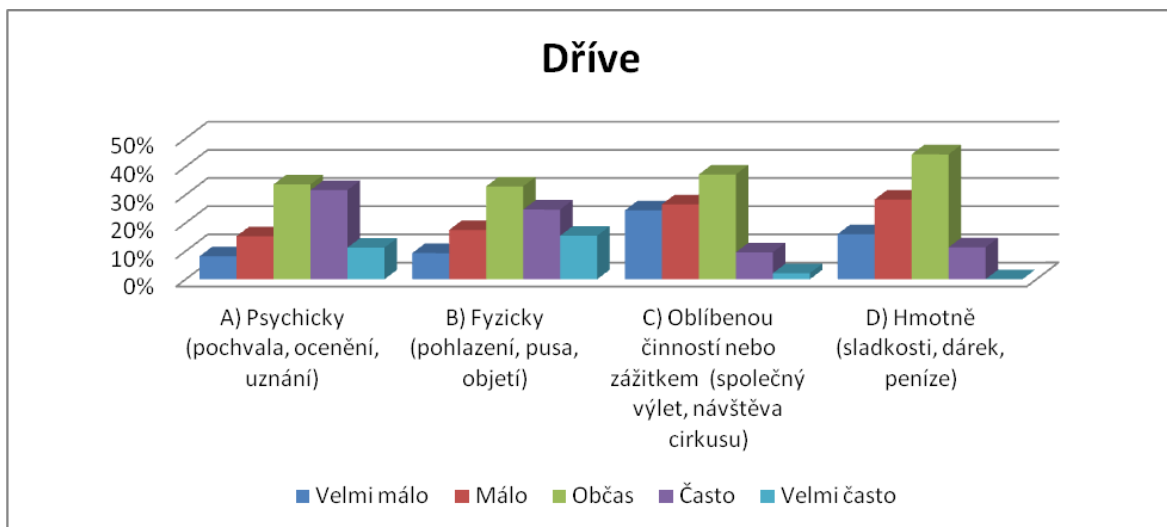
		Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	Neuposlechl příkaz	29	31%
2.	Neuklidil si	16	17%
3.	Zbil sourozence	14	15%
4.	Porušení pravidel	5	5%
5.	Odmlouvání	5	5%
6.	Špatně jedl	3	3%
7.	Bil (a) jiné děti	3	3%
8.	Pokreslil podlahu, zeď	3	3%
9.	Dělal činnost, kterou nesmí	2	2%
10.	Loudala se	2	2%
11.	Nečistil si zuby	2	2%
12.	Drzost	1	1%
13.	Špatné chování ve školce	1	1%
14.	Zničil oblečení	1	1%
15.	Neudělal domácí úkol	1	1%
16.	Vztekal se	1	1%
17.	Utíkala přes cestu	1	1%
18.	Křičel na mě	1	1%
19.	Mluvil sprostě	1	1%
20.	Cákla vodu z vany	1	1%
21.	Polil koberec	1	1%
Celkem		94	100%

PŘÍLOHA P V: GRAFY TRESTŮ DŘÍVE A DNES

PŘÍLOHA P VI: GRAFY ODMĚN DŘÍVE A DNES

PŘÍLOHA P VII: DOTAZNÍK

Milí rodiče,

jmenuji se Roman Nevařil a jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Zpracovávám baka-lářskou práci, která zkoumá využití odměn a trestů jako výchovných prostředků v rodině s dětmi předškolního věku. Proto bych Vás požádal o upřímné vyplnění dotazníku, který je anonymní. Svě odpovědi zakroužkujte a v tabulce do každého řádku vyberte křížkem odpověď.

Děkuji vám za Váš čas při vyplnění dotazníku.

1. Jste

- A) Žena
- B) Muž

2. Kolik je Vám let? .....

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

- A) Základní
- B) Vyučen
- C) Středoškolské s maturitou
- D) Vysokoškolské

4. Za co dítě odměňujete?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Za splnění požadavků (domácí práce,...)					
B) Za výkon (výhra v závodě v běhu,...)					
C) Dítě se naučilo něco nového (zavazovat si boty,...)					
D) Dítě udělá samo od sebe něco dobrého (uklidí si pokojíček,...)					

5. Jaký druh odměny používáte?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Psychickou (pochvala, ocenění, uznání,...)					
B) Fyzickou (pohlazení, pusa, objetí,...)					
C) Oblíbená činnost nebo zážitek (společný výlet, návštěva cirkusu,...)					
D) Hmotnou (sladkosti, dárek, peníze,...)					

6. Napište konkrétní příklad, za co a jak jste dítě naposledy odměňoval/a?

Dítě jsem odměnila, protože:.....

a způsob jak jsem ho odměnil/a byl:.....

7. Myslíte si, že odměny jsou efektivnější výchovný prostředek než užívání trestů?

- A) Ano, zdůvodněte:.....
- B) Ne, zdůvodněte:.....

C) Nevím

8. Považujete odměnu za normální výchovný prostředek?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

9. Myslíte si, že příliš chvály může vést k nezdravému sebevědomí dítěte?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

10. Jak často dítě odměňujete?

- A) Denně
- B) Několikrát do týdne
- C) Několikrát do měsíce
- D) Nikdy
- E) Nevím

11. Odměny obecně jsou pro Vás:

- A) Důležité, vždy odměním
- B) Spíše důležité, občas odměním
- C) Nedůležité, neodměňuji (zdůvodněte) protože:.....

12. Jaký je Váš názor na užívání odměn?	Napros- to důležit- é	Spíše důležit- é	Neutrál- ní	Spíše nedůleži- té	Napros- to nedů- ležit- é
A) Psychickou (pochvala, ocenění, uznání,...)					
B) Fyzickou (pohlazení, pusa, objetí,...)					
C) Oblíbená činnost nebo zážitek (společný výlet, návštěva cirkusu,...)					
D) Hmotnou (sladkosti, dárek, peníze,...)					

13. Za co dítě trestáte?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Neuposlechnutí příkazu (např. neuklidí si po sobě hračky)					
B) Porušení stanovených pravidel (např. hraje si se sirkami, odchází s jídlem od stolu)					
C) Nevládnutí Vašich emocí (např. stresu, zlosti na někoho jiného)					
D) Nesprávné chování (např. bije druhé dítě, pomaluje pastelkou zeď)					

14. Jakou formu trestu používáte?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Plácnutí, pohlavek, ... (Fyzické tresty)					
B) Pokárání, křik, hrozby, vyhrožování,... (Psychické tresty)					
C) Zákaz sledování televize, hry na počítači,... (Zákaz oblíbené činnosti)					
D) Zabavení nebo odepření oblíbené věci,... (Hmotný trest)					

15. Napište konkrétní příklad, za co a jak jste dítě naposledy trestal /a?

Dítě jsem potrestal/a protože:.....
způsob trestu byl:.....

16. Používáte k trestání i nástroj jako je např. vařečka, proutek?

- A) Ano, jaký?.....
B) Ne

17. Jak snáší Vaše dítě potrestání?	Velmi těžce	Těžce	Středně	Dobře	Velmi dobře
A) Plácnutí, pohlavek, ... (Fyzické tresty)					
B) Pokárání, křik, hrozby, vyhrožování,... (Psychické tresty)					
C) Zákaz sledování televize, hry na počítači,... (Zákaz oblíbené činnosti)					
D) Zabavení nebo odepření oblíbené věci,... (Hmotný trest)					

18. Máte někdy pocit, že jste Vaše dítě potrestali nepřiměřeně ke vzniklé situaci?

- A) Ano
B) Ne
C) Nevím

19. Jak často dítě trestáte?

- A) Denně
B) Několikrát do týdne
C) Několikrát za měsíc
D) Nikdy
E) Nevím

20. Trváte na pravidlech chování, po jejíž nedodržení následuje trest?

- A) Rozhodně trvám, nedodržení trestám
B) Spíše netrám, přivřu oko a občas netrestám
C) Netrám vůbec, pravidla nemám

21. Jaký je Váš názor na užívání trestů?	Naprosto důležité	Důležité	Neutrální	Nedůležité	Naprosto nedůležité
A) Plácnutí, pohlavek, ... (Fyzické tresty)					
B) Pokárání, křik, hrozby, vyhrožování,... (Psychické tresty)					
C) Zákaz sledování televize, hry na počítači,... (Zákaz oblíbené činnosti)					
D) Zabavení nebo odepření oblíbené věci,... (Hmotný trest)					

22. Myslíte si, že lze vychovávat bez trestů?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

23. Považujete trest za normální výchovný prostředek?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

24. Považujete trest za projev vlastní výchovné bezradnosti?

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím

**25. Jakým způsobem se řídíte při používání odměn a trestů ve výchově Vašich dětí?
(můžete zakroužkovat i více variant)**

- A) Pouze intuicí
- B) Poznatky z odborné literatury
- C) Hledám rady na internetu z chatu a diskuzí ...
- D) Rady známých
- E) Jinak, jak?.....

26. Jakým způsobem jste byli sami jako děti trestáni?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Plácnutí, pohlavek, ... (Fyzické tresty)					
B) Pokárání, křik, hrozby, vyhrožování,... (Psychické tresty)					
C) Zákaz sledování televize, hry na počítači,... (Zákaz oblíbené činnosti)					
D) Zabavení nebo odepření oblíbené věci,... (Hmotný trest)					

27. Jakým způsobem jste byli sami jako děti odměňováni?	Velmi málo	Málo	Občas	Často	Velmi často
A) Psychicky (pochvala, ocenění, uznání,...)					
B) Fyzicky (pohlazení, pusa, objetí,...)					
C) Oblíbenou činností nebo zážitkem (společný výlet, návštěva cirkusu,...)					
D) Hmotně (sladkosti, dárek, peníze,...)					

28. Byli jste v dětství někdy potrestáni také pomocí nějakého nástroje (vařečka, proutek,...)?

- A) Ano, jakým.....
- B) Ne
- C) Nevím

29. Je někdo vzorem při výchově Vašich dětí?

- A) Ano, kdo?
  - Matka
  - Otec
  - Oba rodiče
  - Učitel
  - Jiná osoba, jaká?.....
- B) Ne
- C) Nevím